

บทที่ 6

ปัญหาการจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลตามกฎหมายไทย

ตามที่ได้กล่าวในบทที่ 4 หุ้นปันผลตามกฎหมายไทยสามารถจัดเก็บภาษีตามประเภทเงินได้ต่างกัน กล่าวคือ เงินปันผลตามมาตรา 40(4)(ข) แห่งประมวลรัษฎากร หรือเงินเพิ่มทุนของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ซึ่งตั้งจากกำไรที่ได้มาหรือเงินที่กันไว้รวมกันตามมาตรา 40(4)(จ) แห่งประมวลรัษฎากร และการคำนวณเพื่อจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลดังกล่าวก็ยังคงมีปัญหาทางภาษีอากรและก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้รับหุ้นปันผลหลายประการ

ในบทนี้ ผู้เขียนจะมุ่งวิเคราะห์ถึงปัญหาการจัดเก็บหุ้นตามกฎหมายไทยและตามประมวลรัษฎากรตลอดจนแนวคำพิพากษาศาลฎีกาและแนวคำวินิจฉัยกรมสรรพากรที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

6.1 ปัญหาความเป็น “เงินได้” ของผู้ถือหุ้นจากการรับหุ้นปันผล (Stock Dividends)

ผู้เขียนขอพิจารณาปัญหาดังกล่าวเปรียบเทียบกับการจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลตาม IRC แห่งสหรัฐอเมริกา โดยจะแยกพิจารณาหุ้นปันผลเป็น 2 กรณี ดังนี้

6.1.1 หุ้นปันผลตามส่วน (pro rata stock dividends)

6.1.2 หุ้นปันผลที่ไม่เป็นไปตามส่วน (disproportionate stock dividends)

6.1.1 หุ้นปันผลตามส่วน (pro rata stock dividend) หมายถึง เงินปันผลที่บริษัทจ่ายเป็นหุ้นสามัญประเภทเดียวกันแก่ผู้ถือหุ้นสามัญของบริษัทตามส่วนความเป็นเจ้าของในบริษัท การพิจารณาหุ้นปันผลประเภทนี้

6.1.1.1 หุ้นปันผลตามส่วนไม่ถือเป็นเงินได้ตามหลักเศรษฐศาสตร์

โดยทั่วไปในการพิจารณาจัดเก็บภาษีจากการจำหน่ายทรัพย์สินจะต้องพิจารณาว่า การจำหน่ายทรัพย์สินดังกล่าวก่อให้เกิด “เงินได้” หรือไม่นั้น เงินได้จากการจำหน่ายทรัพย์สินจะต้องเกิดขึ้น (realized) ก่อนที่จะนำมาเสียภาษีเป็นหลักทั่วไปในทางภาษีอากร Henry C. Simons นักเศรษฐศาสตร์ เห็นว่าผู้เสียภาษีที่มีทรัพย์สินที่มูลค่าเพิ่มขึ้น (appreciated property) จะถือว่ามีเงินได้ ตามหลักของ Simons “เงินได้ของบุคคลธรรมดาอาจกำหนดนิยามว่าเป็นผลรวมของ (1) มูลค่าราคาตลาดของสิทธิที่ใช้ในการบริโภคและ(2)

การเปลี่ยนแปลงในมูลค่าของสินค้า (store) หรือสิทธิในทรัพย์สินระหว่างช่วงระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุด (“Personal income may be defined as the algebraic sum of (1) the market value of right exercised in consumption and (2) the change in the value of the store or property rights between the beginning and end of the period in question.”¹ ดังนั้น เมื่อทรัพย์สินมีมูลค่าเพิ่มขึ้นเจ้าของทรัพย์สินจะได้รับเงินได้เนื่องจากความมั่งคั่งสุทธิ (net wealth) ได้เพิ่มขึ้นในทางนโยบายภาษีอากรกฎหมายพยายามหลีกเลี่ยงที่จะเก็บภาษีมูลค่าที่เพิ่มขึ้นในทรัพย์สิน (appreciated value) ซึ่งยังครอบคลุมโดยเจ้าของทรัพย์สินนั้นจนกว่าทรัพย์สินที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้นจะจำหน่ายโดยการขายหรือแลกเปลี่ยนเป็นเงินหรือทรัพย์สินอื่น ซึ่งรายละเอียดจะกล่าวต่อไป

ส่วนคดีที่มีชื่อเสียงมากเกี่ยวกับหุ้นปันผลตามส่วน (Pro rata stock dividends) คือ คำพิพากษาศาลฎีกาแห่งสหรัฐอเมริกาในคดี Eisner V. Macomber ซึ่งศาลวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญได้ให้อำนาจในการจัดเก็บภาษีผู้ถือหุ้นในการรับหุ้นปันผลตามส่วนจากบริษัท เนื่องจากหุ้นปันผลมิได้จ่ายจากทรัพย์สินของบริษัทและมีได้เพิ่มผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นในบริษัทตามความเป็นจริง ทรัพย์สินของบริษัทมิได้ลดน้อยลงและผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นก็มิได้เพิ่มขึ้น สัดส่วนผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นแต่ละรายยังคงเหมือนเดิมเพียงแต่เปลี่ยนแปลงหลักฐานซึ่งแสดงว่าผลประโยชน์ในหุ้นใหม่ที่ได้รับเพิ่มเติมรวมกับหุ้นเดิมที่มีอยู่มีจำนวนเท่ากับสัดส่วนผลประโยชน์ในหุ้นเดิมก่อนที่จะออกหุ้นปันผล² ทั้งนี้ หลักการที่ศาลสูงแห่งสหรัฐอเมริกานำมาพิจารณาในคดีนี้ คือ หุ้นปันผลมิใช่กำไร (gain) ที่แยกจากทุนของบริษัทแต่หุ้นปันผลแสดงถึง (represented) การลงทุนต่อ (continued investment) ในบริษัทของผู้ถือหุ้น ตามข้อเท็จจริงบริษัทผู้จ่ายหุ้นปันผลในคดีนี้มีผลกำไร และหุ้นปันผลเป็นผลจากการโอนย้ายทางบัญชีจากบัญชีกำไรสะสมไปสู่บัญชีทุน อย่างไรก็ตาม ศาลเห็นว่าการที่จะเก็บภาษีหุ้นปันผลตามส่วนน่าจะส่งผลเป็นการเก็บภาษีในมูลค่าเพิ่มขึ้นของการลงทุนของผู้ถือหุ้นมากกว่าที่จะเก็บภาษีเงินได้จากการลงทุน³

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Daniel Q. Posin, Federal Income Taxation, (St. Paul, Minn: West Publishing Co., 1983), P. 146.

² Henn. Cases and Materials on the Laws of Corporations, P. 906.

³ Posin, Federal Income Taxation, P. 147.

การที่ผู้ถือหุ้นได้รับหุ้นปันผลตามส่วนในคดี Eisner v. Macomber นี้ จะก่อให้เกิด “เงินได้” หรือไม่ อาจพิจารณาแนวความคิดเป็น 2 ฝ่ายดังนี้

ฝ่ายที่หนึ่ง เห็นว่า หุ้นปันผลเสมือนการเพิ่มขึ้นในการลงทุนในหุ้น ที่มีใช้เงินได้จนกว่าจะเกิดขึ้น (realized) ซึ่งอยู่นอกเหนือจากความหมายของ “เงินได้” ตาม หลักทางเศรษฐศาสตร์ตามที่ไดกล่าวข้างต้น นอกจากนี้ การแปลงกลับเป็นทุน (capitalization) ของกำไรในบริษัทเป็นการเกิดขึ้นของรายได้ (realization) ในกรณีของผู้ถือหุ้นซึ่งบริษัทจะเก็บ รักษาผลกำไรและจะปกป้องมูลค่าของหุ้น (ซึ่งบริษัทมิได้ดำเนินการดังกล่าวในความเป็นจริง) การแปลงกลับเป็นทุนของกำไรมิได้ให้หลักประกันแก่ผู้ถือหุ้นว่า ผลกำไรดังกล่าวจะคงอยู่ตลอด เพื่อที่จะเพิ่มมูลค่าแก่หุ้นของผู้ถือหุ้น แต่เป็นเพียงผลกำไรที่ยังมิได้จ่ายแก่ผู้ถือหุ้นในฐานะเงิน ปันผลเท่านั้น ในความเห็นนี้ ท่านผู้พิพากษา Pitney ให้ข้อสังเกตว่า “การเกิดขึ้นของเงินได้ (realization) ได้ทำให้ห่างไกลยิ่งขึ้นโดยการจ่ายหุ้นปันผล การเคลื่อนไหวโดยกลไกทางกฎหมาย ของกำไรจากจำนวนที่จะต้องจ่ายแก่ผู้ถือหุ้นอาจจะเป็นสิ่งจูงใจที่จะจัดเก็บภาษีจากการดำเนินการ ดังกล่าวในปัจจุบันมากกว่าที่จะยอมรับหลักการดังกล่าวตลอดไป แต่หุ้นปันผลมิได้เกี่ยวข้องกับ แนวความคิดของการเกิดขึ้นของเงินได้”⁴

แนวความคิดดังกล่าวยอมรับความแตกต่างพื้นฐานระหว่างผู้ถือหุ้น และบริษัทในฐานะหน่วยที่จะต้องเสียภาษีและอาจจะพิจารณาว่า ผลตอบแทนจะต้องจ่ายโดยแท้ จริงแก่ผู้ถือหุ้น มิใช่เพียงปรากฏตามวิธีการบัญชีบริษัท แนวความคิดฝ่ายนี้ถือว่าบริษัทผู้จ่ายยังคง มีทรัพย์สินคงเดิมผู้ถือหุ้นจึงมิได้รับทรัพย์สินจากบริษัทแต่อย่างใด เงินได้จากการลงทุนจะต้อง เป็นกำไรอันเนื่องมาจากการลงทุน (derived from investment) คำว่า “เนื่องมาจาก” (derived) หมายความว่า เงินได้เป็นผลมาจาก (proceeding from) หรือ แยกจาก (severed from) บริษัท ซึ่ง จะต้องเป็นสิ่งที่ผู้รับหรือผู้เสียภาษีได้รับ (received) เพื่อใช้ประโยชน์ (use) เพื่อประโยชน์ (benefit) และการจำหน่าย (disposal) โดยตนเอง หุ้นปันผลประเภทนี้มิได้เพิ่มทรัพย์สินแก่ผู้ถือ หุ้นเป็นเพียงการเพิ่มจำนวนกระดาษ (ใบหุ้น) ซึ่งแทนกระดาษแผ่นเดิมในจำนวนทรัพย์สิน

⁴ Stone, “Back to Fundamentals: Another Version of the Stock Dividend Saga”,

เท่าเดิม⁵ ทั้งนี้ โดยผลของทฤษฎีความเป็นบุคคลแยกต่างหากจากกัน (The Separate Entity Theory) กล่าวคือ บริษัทเป็นบุคคลสมมติ (fictitious being) แยกต่างหากจากผู้เป็นเจ้าของ ดังนั้น เงินได้ที่เกิดจากบริษัทจึงมิใช่เงินได้ของผู้ถือหุ้นโดยอัตโนมัติและก่อนที่ผู้เป็นเจ้าของจะรับรู้รายได้ (recognized) จากบริษัทเงินได้ดังกล่าวจะต้องรับรู้โดยการจ่าย การแปลง หรือการแยกจากทรัพย์สินของบริษัท จึงทำให้สถานะทางการเงินของบริษัทและผู้เป็นเจ้าของจะต้องเปลี่ยนแปลงไป เนื่องมาจากการเกิดขึ้นของรายได้ (realization)⁶ แต่การเปลี่ยนแปลงมูลค่าทรัพย์สินจากการลงทุนภายในระยะเวลาหนึ่งปีจะต้องนำมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีต่อเมื่อมีจำนวนมากกว่าสินทรัพย์สุทธิ (net wealth)⁷ การที่ผู้ถือหุ้นรับหุ้นปันผลมิได้ก่อให้เกิดผลดังกล่าว ดังนั้น ฝ่ายนี้จึงเห็นว่าหุ้นปันผลไม่ก่อให้เกิดเงินได้ที่จะต้องเสียภาษีแก่ผู้ถือหุ้น

ฝ่ายที่สอง ท่านผู้พิพากษา Holmes เห็นว่า ในคดี Macomber นั้น บทบัญญัติ the Sixteenth Amendment มีจุดมุ่งหมายที่จะขจัดปัญหาที่ว่าอะไรจะถือเป็นสิ่งที่จะต้องเสียภาษีทางตรงและให้อำนาจสภา Congress ในการจัดเก็บภาษีมูลค่าของทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นแต่ยังไม่ได้รับ (unrealized appreciation) นอกจากนี้ ท่านผู้พิพากษา Brandeis วิเคราะห์ว่า หุ้นปันผลเป็นวิธีการหนึ่งของการเกิดขึ้นของเงินได้ เนื่องจากการได้รับหุ้นปันผลตามส่วนน่าจะมีผลเช่นเดียวกับในกรณีที่ผู้ถือหุ้นทั้งหมดได้รับเงินปันผลเป็นเงินสดและผู้ถือหุ้นนั้นได้นำกลับมาลงทุนในบริษัทผู้จ่ายในรูปของหุ้นสามัญที่ออกใหม่⁸ ดังนั้น ฝ่ายนี้จึงเห็นว่าหุ้นปันผลตามส่วนก่อให้เกิดเงินได้แก่ผู้ถือหุ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵ Thomas Reed Powell, "Stock Dividends, Direct Taxes and the Sixteenth Amendment", *Columbia Law Review* 20 (1992): 542.

⁶ Sussman. "The Stock Dividend", P. 147.

⁷ Powell. "Stock Dividend, Direct Taxes and the Sixteenth Amendment", P. 542.

⁸ Stone. "Back to Fundamentals: Another Version of the Stock Dividend Saga", P. 917.

ผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นฝ่ายแรก เนื่องจากการที่ผู้ถือหุ้นได้รับหุ้นปันผลตามส่วนหุ้นปันผลดังกล่าวมีผลเป็นเพียงการโอนย้ายบัญชีกำไรสะสม ไปสู่บัญชีทุนในบริษัทผู้จ่ายผู้ถือหุ้น ได้รับหุ้นจำนวนมากขึ้นขณะที่ผู้ถือหุ้นมีสัดส่วนผลประโยชน์ในทรัพย์สินและกำไรของบริษัทเท่าเดิมเช่นเดียวกับก่อนที่จะได้รับหุ้นปันผลดังกล่าว เพียงแต่ผู้ถือหุ้นได้รับจำนวนหุ้นและใบหุ้นเพิ่มขึ้นเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากรายการที่ปรากฏในงบดุลก่อนและหลังการจ่ายหุ้นปันผล ดังนี้

งบดุลก่อนการเพิ่มทุน			
สินทรัพย์		หนี้สินและทุน	
เงินสด	3,000,000	ทุนจดทะเบียน	1,000,000
		กำไรสะสม	2,000,000
รวมสินทรัพย์	3,000,000	รวม	3,000,000
งบดุลหลังการเพิ่มทุน			
สินทรัพย์		หนี้สินและทุน	
เงินสด	3,000,000	ทุนจดทะเบียน	2,000,000
		กำไรสะสม	1,000,000
รวมสินทรัพย์	3,000,000	รวมสินทรัพย์	3,000,000

ดังนั้น หุ้นปันผลที่ผู้ถือหุ้นได้รับไม่ถือเป็นเงินได้ตามหลักทางเศรษฐศาสตร์ เนื่องจากหุ้นปันผลไม่มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงมูลค่าทรัพย์สินระหว่างช่วงเริ่มต้นและสิ้นสุดในระยะเวลาหนึ่ง กล่าวคือ ก่อนและหลังวันที่ผู้ถือหุ้นได้รับหุ้นปันผล ผู้ถือหุ้นมิได้มีสถานะทางการเงินที่ดีขึ้นแต่อย่างใด เนื่องจากหุ้นใหม่ของผู้ถือหุ้นได้รับจากบริษัทได้ลดมูลค่าของหุ้นเดิม ดังนั้น มูลค่าของหุ้นใหม่ที่ได้รับรวมกับหุ้นเดิมของผู้ถือหุ้นมีมูลค่าเท่ากับหุ้นเดิมก่อนวันที่มีการจ่ายหุ้นปันผล ผู้เสียภาษียังคงมีสัดส่วนผลประโยชน์เท่าเดิมในบริษัท นอกจากนี้หากพิจารณาราคาซื้อขายในตลาด เมื่อมีการจ่ายหุ้นปันผลราคาหุ้นจะลดลงเหลือราคาใหม่ที่เหมาะสมและมูลค่าราคตลาดรวมของหุ้นจะไม่เปลี่ยนแปลงอันเป็นผลจากการได้รับหุ้นปันผล ดังนั้น จึงไม่มีการเพิ่มขึ้นในมูลค่าของทรัพย์สินในช่วงก่อนและหลังจากได้รับทรัพย์สินแต่อย่างใดและไม่ถือเป็นเงินได้ทางเศรษฐศาสตร์

สำหรับเงินได้ประเภทหุ้นปันผลตามส่วนตามกฎหมายไทย ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบริษัทจำกัดประกอบกับแนวความคำพิพากษาฎีกาที่ 3853/2524 และโดยผลของบทบัญญัติมาตรา 117 แห่งพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 บริษัทจำกัดและบริษัทมหาชนจำกัดสามารถจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นสามัญได้โดยตรง ซึ่งเป็นเหตุให้บริษัทจำกัดและบริษัทมหาชนจำกัดไม่ต้องจ่ายเงินปันผลเป็นเงินสดก่อน บริษัทผู้จ่ายเพียงแต่โอนเงินจากบัญชีกำไรสะสมไปสู่บัญชีทุนโดยมิได้จ่ายทรัพย์สินของบริษัทแก่ผู้ถือหุ้นโดยแท้จริง ดังนั้น ผู้ถือหุ้นจึงมิได้รับทรัพย์สินใด ๆ เพิ่มขึ้นแต่อย่างใดจากบริษัท เพียงแต่มีจำนวนหุ้นและใบหุ้นเพิ่มขึ้นโดยบริษัทผู้จ่ายมีจำนวนทรัพย์สินและผลกำไรคงเดิม หุ้นปันผลประเภทนี้จึงไม่ก่อให้เกิดเงินได้ทางเศรษฐศาสตร์แก่ผู้รับหุ้นปันผล ดังนี้ โดยเป็นไปตามแนวทางของการจ่ายหุ้นปันผลตามส่วนตามบทบัญญัติ IRC แห่งสหรัฐอเมริกา

6.1.1.2 หุ้นปันผลตามส่วน ไม่ถือเป็นเงินได้ตามหลักการทางบัญชี
ตามหลักการทางบัญชี เงินลงทุนของบริษัทอาจจำแนกตามระยะเวลาการลงทุนเป็น 2 ประเภท กล่าวคือ

(1) เงินลงทุนชั่วคราว (Temporary Investments) หมายถึง การลงทุนในหลักทรัพย์โดยเหตุที่บริษัทมีเงินสดคงเหลือและเป็นการลงทุนที่มีวัตถุประสงค์สามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดทันทีเมื่อบริษัทต้องการใช้เงินหลักทรัพย์ในการลงทุนประเภทนี้จะต้องเป็นหลักทรัพย์ที่มีสภาพคล่อง โดยสามารถซื้อขายได้โดยทันที (marketable securities) เช่น การซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์ เป็นต้น

(2) เงินลงทุนระยะยาว (Long-term Investments) หมายถึง การลงทุนในหลักทรัพย์ที่มีวัตถุประสงค์นอกเหนือจากเงินลงทุนชั่วคราวและมีได้ซื้อเพื่อวัตถุประสงค์สามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ทันทีเมื่อบริษัทต้องการใช้เงิน เงินลงทุนประเภทนี้มักจะจัดอยู่ในจำพวกสินทรัพย์ไม่หมุนเวียน (Non Current Assets) เช่น การลงทุนซื้อหุ้นในบริษัทอื่นทั้งที่เป็นหุ้นสามัญและหุ้นบริวาร หรือการลงทุนในพันธบัตรหรือหุ้นกู้ เป็นต้น

ดังนั้น การที่บริษัทซื้อหุ้นในบริษัทอื่นจึงอาจถือเป็นการลงทุนชั่วคราว หรือการลงทุนระยะยาวก็ได้ โดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ในการลงทุนของบริษัทประกอบด้วย หลักทรัพย์ที่บริษัทเข้าลงทุน โดยในทางบัญชีจะต้องบันทึกบัญชีโดยเดบิตบัญชีเงินทุนด้วยราคาหุ้น ค่านายหน้า ค่าภาษีและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการซื้อหุ้นนั้น ในกรณีซื้อหุ้นโดยวิธี margin ให้บันทึกบัญชีเงินลงทุนด้วยราคาหุ้นเต็มจำนวน เครดิตบัญชีเจ้าหนี้ไว้สำหรับจำนวนเงินที่ยังค้างชำระอยู่และเครดิตเงินสด ด้วยจำนวนเงินที่ชำระแล้ว

ในทางพิจารณาเงินได้จากหุ้นปันผลตามส่วนตามหลักการบัญชีเนื่องจากคำว่า “รายได้” หมายถึง การเพิ่มขึ้นในสินทรัพย์สุทธิของกิจการอันเนื่องมาจากการขายสินค้าหรือบริการหรือมูลค่าที่คิดเป็นเงินตราของสินค้าหรือบริการที่โอนจากธุรกิจไปให้ลูกค้าในระหว่างงวดเวลาหนึ่ง⁹ ซึ่งคำนิยามนี้มุ่งที่จะพิจารณา “รายได้” เป็นการเพิ่มขึ้นในทรัพย์สินสุทธิของกิจการอันเนื่องมาจากการขายสินค้าหรือบริการ โดยจะทำการวัดรายได้เปรียบเทียบกับระหว่างเงินทุนต้นงวดและเงินทุนปลายงวด หากปรากฏว่าเงินทุนปลายงวดลดลงแสดงว่าบริษัทมีผลขาดทุนสุทธิหรือหากเงินลงทุนปลายงวดเพิ่มขึ้นก็แสดงว่าบริษัทมีผลกำไรสุทธิ

การที่บริษัทจ่ายหุ้นปันผลตามส่วนแก่ผู้ถือหุ้นของบริษัท จะเห็นได้ว่า ผู้รับหุ้นปันผลดังกล่าวมิได้มีการเพิ่มขึ้นในทรัพย์สินสุทธิจากเงินลงทุนแต่อย่างใด กล่าวคือ มูลค่าหุ้นปันผลที่ได้รับเพิ่มเติมรวมกับหุ้นเดิมจะมีค่าเท่ากับมูลค่าหุ้นเดิมก่อนวันจ่ายหุ้นปันผล นอกจากนี้ หุ้นปันผลมีผลเป็นเพียงการ โอนเงินได้ในบัญชีกำไรสะสมไปเป็นบัญชีทุนเท่านั้น ส่วนได้เสียในบริษัทในระหว่างผู้ถือหุ้นด้วยกัน ไม่เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด หุ้นปันผลตามหลักการบัญชีจึงมิใช่รายได้ของผู้ถือหุ้น เมื่อมิใช่รายได้ของผู้ถือหุ้นจึงไม่ต้องพิจารณาการรายงานรายได้ตามหลักการเกิดขึ้นของรายได้ (Revenue Realization) และการรับรู้รายได้ (Revenue Recognition)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁹ สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย. ศัพท์บัญชี. หน้า 81.

นอกจากนี้ ในประเทศสหรัฐอเมริกา The American Institute of Accountants ได้วางหลักเกณฑ์ใน Accounting Research Bulletin No.11¹⁰ เกี่ยวกับการที่ผู้ถือหุ้นสามัญได้รับเงินปันผลเป็นหุ้นสามัญ กล่าวคือ หุ้นปันผลดังกล่าวมิได้เปลี่ยนแปลงผลประโยชน์ในบริษัทผู้จ่ายหุ้นปันผลหรือผู้ถือหุ้นที่รับหุ้นปันผล แนวความคิดตามหลักปฏิบัติทางบัญชี (Conventional Accounting Concepts) ได้ยอมรับหลักทฤษฎีความเป็นบุคคลแยกต่างหากจากกันของบริษัท¹¹ และไม่ถือว่าการจ่ายหุ้นปันผลเป็นการจ่ายและการแบ่งแยกทรัพย์สินออกจากบริษัท ดังนั้น จึงไม่ถือว่าผู้ถือหุ้นที่รับหุ้นปันผลได้รับเงินได้ในทางบัญชี ทั้งนี้ โดยนัยแห่งคำพิพากษาศาลสูงแห่งสหรัฐอเมริกาในคดี Eisner V. Macomber ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น

6.1.1.3 หุ้นปันผลตามส่วนถือเป็นเงินได้ตามหลักการภาษีอากร

ดังที่กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า การจัดเก็บภาษีอากรจะเป็นไปตามหลักการภาษีอากร ซึ่งในบางครั้งการพิจารณาความหมายของเงินได้ตามหลักการภาษีอากรจึงอาจจะแตกต่างจากการพิจารณาความหมายของเงินได้ทางเศรษฐศาสตร์และเงินได้ทางบัญชีเมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากรจะเห็นได้ว่า คำว่า “เงินได้” มิได้บัญญัติไว้ชัดเจนในประมวลรัษฎากร เพื่อประโยชน์ในการจัดเก็บภาษีอากรแต่อย่างใด แต่ประมวลรัษฎากรได้บัญญัติคำว่า “เงินได้พึงประเมิน” ไว้ในมาตรา 39 โดยมีความหมายอย่างกว้างโดยมีความหมายรวมถึงเงินได้ทุกประเภท ซึ่งเป็นการกำหนดเงินได้ตามประมวลรัษฎากรอย่างกว้างขวาง แต่การพิจารณาเงินได้จากหุ้นปันผลที่ได้รับจะต้องแยกพิจารณาตามสถานะของผู้รับหุ้นปันผลซึ่งเป็นผู้มีเงินได้ ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร

¹⁰ Sussman. “The Stock Dividend”, P. 31, 33.

¹¹ ทฤษฎีความเป็นนิติบุคคลแยกต่างหากจากกัน (The Separate Entity Theory) ถือว่าบริษัทเป็นบุคคลที่สมมติขึ้นต่างจากผู้เป็นเจ้าของเงินได้ที่เป็นผลจากการดำเนินงานของบริษัทมิได้เงินได้ของผู้ถือหุ้นโดยทันทีก่อนที่เงินได้ของบริษัทจะรับรายได้เป็นเงินได้ของผู้ถือหุ้น เงินได้ดังกล่าวจะต้องเกิดขึ้น (realized) โดยการจ่ายหรือแบ่งแยกออกจากทรัพย์สินของบริษัท สถานะทางการเงินของบริษัทและผู้ถือหุ้นจะต้องเปลี่ยนแปลงไป โดยผลของการเกิดขึ้นของรายได้ (Revenue Realization).

(1) ผู้รับเป็นบุคคลธรรมดา

ตามมาตรา 40 แห่งประมวลรัษฎากรบัญญัติว่า “เงินได้พึงประเมินนั้น คือ เงินได้ประเภทดังต่อไปนี้” โดยมาตรา 40(4)(ข) ได้แก่ เงินได้ประเภทเงินปันผลหรือส่วนแบ่งกำไร และมาตรา 40(4)(จ) ได้แก่ เงินได้ประเภทเงินเพิ่มทุนของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ซึ่งตั้งจากกำไรที่ได้มาหรือเงินที่กันไว้ร่วมกัน ดังนั้น โดยผลของการกำหนดเงินได้ตามมาตรา 40 กรณีผู้รับเป็นบุคคลธรรมดานั้น หุ้นปันผลจึงถือเป็นเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 39 ซึ่งจะต้องเสียภาษี หุ้นปันผลดังกล่าวจะถือเป็นเงินได้ประเภทใดระหว่างมาตรา 40(4)(ข) และมาตรา 40(4)(จ) นั้น จะกล่าวรายละเอียดต่อไปใน 6.2.1 และหุ้นปันผลดังกล่าวควรจะต้องเสียภาษีตามเกณฑ์เงินสด โดยผลของคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 580/2506

(2) ผู้รับเป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล

ตามมาตรา 65 วรรคสอง แห่งประมวลรัษฎากร กำหนดให้ใช้เกณฑ์สิทธิในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้ ดังนั้น การที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลเป็นผู้รับหุ้นปันผลจึงต้องพิจารณาเกณฑ์สิทธิทางบัญชี

นอกจากนี้ กรมสรรพากรในฐานะหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีจะต้องพิจารณาว่า ผู้รับหุ้นปันผลทั้งสองประเภทจะต้องนำมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้ตามประมวลรัษฎากรเสมือนเงินปันผล ด้วยเหตุนี้ การที่ได้รับหุ้นปันผลปัจจุบันจึงถือเป็นเงินได้ที่กำหนดขึ้นตามหลักการภาษีอากร อย่งไรก็ตาม เนื่องจากหุ้นปันผลที่ออกโดยบริษัทมหาชนจำกัดเกิดจากการโอนเงินจากบัญชีกำไรสะสมไปสู่บัญชีทุนไม่ถือเป็นเงินได้ทางเศรษฐศาสตร์และทางบัญชี หากพิจารณาหลักการจัดเก็บภาษีเงินได้ตามประมวลรัษฎากรจะต้องแยกพิจารณาคั้งนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร

1. กรณีผู้รับหุ้นปันผลเป็นบุคคลธรรมดาที่จะต้องเสียภาษีเงินได้ตาม
กฎหมายไทย

บทบัญญัติมาตรา 39 แห่งประมวลรัษฎากร ประกอบกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 580/2506 วางหลักว่า ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาจะเป็นไปตามหลักเกณฑ์เงินสด กล่าวคือ เงินได้ดังกล่าวจะต้องเป็นสิ่งที่ได้รับมาแล้ว มิใช่เป็นเพียงสิทธิเรียกร้องที่จะได้รับในอนาคตปรากฏว่า แนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรที่วางหลักให้หุ้นปันผลที่ได้รับจากบริษัทมหาชนจำกัดถือเป็นเงินได้ประเภทเงินปันผลและจะต้องเสียภาษีจึงเป็นการขัดกับหลักการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคล

ธรรมดาและแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 580/2506 ดังกล่าว เนื่องจากผู้ถือหุ้นที่ได้รับหุ้นปันผลยังไม่ได้รับทรัพย์สินใด ๆ จากบริษัทนอกจากได้รับจำนวนหุ้นและใบหุ้นเพิ่มขึ้นเท่านั้น ผู้เขียนเห็นว่าหุ้นปันผลโดยแท้จริงมีลักษณะคล้ายกับกำไรที่ยังมิได้จำหน่ายของบริษัท ซึ่งผู้ถือหุ้นปันผลควรจะต้องเสียภาษีในฐานะกำไรส่วนทุนจากการขายหุ้นประกอบกับในทางบัญชี การที่ผู้ถือหุ้นได้รับเพียงจำนวนหุ้นและใบหุ้นเพิ่มขึ้นและยังมิได้รับเงินได้ดังกล่าวตามความเป็นจริงจึงไม่ถือว่าผู้ถือหุ้นปันผลที่เป็นบุคคลธรรมดาได้รับเงินได้ตามเกณฑ์เงินสดทางบัญชี ซึ่งต่างจากกรณีบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลโดยเงินได้จำนวนดังกล่าวจะรับรู้เป็นเงินได้ตามเกณฑ์สิทธิ เมื่อผู้รับขายหุ้นปันผลดังกล่าวออกไปซึ่งจะต้องเสียภาษีเงินได้จากกำไรส่วนทุน กรณีนี้ ผู้เขียนเห็นว่า การจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลตามส่วนในฐานเงินปันผลน่าจะเกิดความซ้ำซ้อนกับการจัดเก็บภาษีกำไรส่วนทุนแต่การที่จะพิจารณาเว้นภาษีหุ้นปันผลดังกล่าวโดยไม่ถือเป็นเงินปันผลและจัดเก็บภาษีในฐานะกำไรส่วนทุนเมื่อผู้ถือหุ้นขายหุ้นปันผลดังกล่าวเช่นเดียวกับการจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลตามส่วน (pro rata stock dividend) ตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาจะมีความเหมาะสมหรือไม่จะได้กล่าวต่อไปในข้อ 6.4

2. กรณีผู้ถือหุ้นปันผลเป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตาม

กฎหมายไทย

บทบัญญัติแห่งมาตรา 65 วรรคสอง บัญญัติโดยชัดแจ้งโดยให้นำเกณฑ์สิทธิทางบัญชีมาใช้ในการคำนวณกำไรสุทธิของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามกฎหมายไทย ในทางบัญชีจะพิจารณาว่าหุ้นปันผลถือเป็นทรัพย์สินที่มีมูลค่าเป็นจำนวนที่ถาวรและมีความแน่นอนที่จะได้รับจึงเป็นรายได้ที่เกิดขึ้นในระหว่างรอบระยะเวลาบัญชีและต้องนำไปรวมคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล กรณีนี้จะก่อให้เกิดปัญหาคือ เนื่องจากโดยสภาพหุ้นปันผลตามส่วนไม่ถือเป็นเงินได้ในทางเศรษฐศาสตร์และทางบัญชี (พิจารณาจากความหมายเงินได้ตามหลักการบัญชี) มิฉะนั้น จะมีผลเป็นการกำหนดสิ่งที่ไม่ต้องเสียภาษีให้กลับกลายเป็นเงินได้ที่จะต้องเสียภาษี ซึ่งจะขัดกับหลักความพร้อมที่จะเสียภาษี (wherewithal to pay) นอกจากนี้ หุ้นปันผลดังกล่าวมีผลเสมือนกำไรสะสมที่ยังมิได้จ่ายจากบริษัทหรือมูลค่าทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้น ซึ่งยังมิได้รับ (unrealized appreciation) ตามนโยบายภาษีอากรมักจะยกเว้นมูลค่าทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นซึ่งยังมิได้รับดังกล่าวโดยไม่ถือเป็นเงินได้ เนื่องจากผู้เสียภาษีจะไม่สามารถจ่ายภาษีเป็นเงินสดในช่วงที่ทรัพย์สินที่มีมูลค่าขึ้นยังมิได้ก่อให้เกิดเงินได้ที่จะต้องเสียภาษี มิฉะนั้น จะมีผลเสมือนเป็นการบังคับให้ผู้เสียภาษีขายทรัพย์สินดังกล่าวเพื่อชำระภาษี ทั้งนี้ เป็นไปตามหลักความพร้อมที่จะเสียภาษี (wherewithal to pay) อีกประการหนึ่ง คือ การจัดเก็บภาษีจากมูลค่า

ทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้น ซึ่งยังมีได้เกิดขึ้น (realized) จะต้องตีราคาทรัพย์สินตามเกณฑ์รายปี จึงก่อให้เกิดความยุ่งยากในการตีราคาทรัพย์สินดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ มูลค่าทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้น แต่ยังมีได้รับ (unrealized appreciation) จึงยังไม่ควรจะต้องเสียภาษีเงินกว่าจะมีการจำหน่ายทรัพย์สินดังกล่าว ผู้เขียนจึงเห็นว่า หุ้นปันผลตามส่วนไม่ควรจะต้องนำมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลตามเกณฑ์สิทธิ และบทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากรควรจะยกเว้นการจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลดังกล่าวในฐานะเงินปันผลและจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลในฐานะกำไรส่วนทุน เช่นเดียวกับกรณีผู้รับเป็นบุคคลธรรมดา

6.1.2 หุ้นปันผลที่ไม่เป็นไปตามส่วน (disproportionate stock dividend) หมายถึง หุ้นปันผลที่จ่ายให้แก่ผู้ถือหุ้นและมีผลทำให้สัดส่วนผลประโยชน์ในทรัพย์สินและผลกำไรของบริษัทเปลี่ยนแปลง เช่น กรณีบริษัทที่มีหุ้นสามัญและหุ้นบุริมสิทธิจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นสามัญแก่ผู้ถือหุ้นทั้งสองประเภท หรือ กรณีบริษัทจ่ายหุ้นปันผลโดยให้ผู้ถือหุ้นบางส่วนรับหุ้นปันผลและผู้ถือหุ้นบางส่วนรับเงินปันผลเป็นเงินสด เป็นต้น การจ่ายหุ้นปันผลดังกล่าวจะทำให้สัดส่วนผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นในบริษัทเปลี่ยนแปลงไป หากพิจารณาหุ้นปันผลที่ไม่เป็นไปตามส่วนนี้ตามหลักการต่าง ๆ ดังนี้

6.1.2.1 หุ้นปันผลที่ไม่เป็นไปตามส่วนถือเป็นเงินได้ตามหลักเศรษฐศาสตร์

หุ้นปันผลประเภทนี้เป็นเหตุให้สัดส่วนผลประโยชน์ในทรัพย์สินและผลกำไรของบริษัทของผู้ถือหุ้นบางส่วนก่อนและหลังวันที่ได้รับหุ้นปันผลเปลี่ยนแปลงไป เช่น บริษัทมีหุ้น 2 ชนิด กล่าวคือ หุ้นสามัญและหุ้นบุริมสิทธิและบริษัทจ่ายหุ้นสามัญปันผลแก่ผู้ถือหุ้นทั้งสองชนิด หรือบริษัทมีหุ้นชนิดเดียว นาย ก. และนาย ข. ต่างถือหุ้นในบริษัทคนละ 50 หุ้น ต่อมา บริษัทจ่ายหุ้นปันผลให้แก่ นาย ก. และจ่ายเงินปันผลให้แก่ นาย ข. ในมูลค่าที่เท่ากัน หรือบริษัทจ่ายเงินปันผลแก่ผู้ถือหุ้น โดยเปิดโอกาสให้ผู้ถือหุ้นมีสิทธิเลือกที่จะรับหุ้นปันผลหรือเงินปันผลเป็นเงินสด กล่าวคือ หุ้นปันผลประเภทนี้จะมีผลกระทบต่อมูลค่าของทุนที่เพิ่มขึ้น (equity appreciation) โดยผู้ถือหุ้นที่เลือกรับหุ้นปันผลสามารถที่จะรับเงินปันผลเป็นเงินสดแทน เป็นต้น แต่หุ้นปันผลประเภทหลังนี้ยังมีปัญหาที่จะต้องพิจารณาตามกฎหมายไทยว่าสามารถทำได้หรือไม่

ปัจจุบัน แนวความเห็นของกรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ เห็นว่ากรณีนี้ไม่น่าจะทำได้ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535.

โดยทั่วไป ตามหลักเงินได้ทางเศรษฐศาสตร์ของ Simons ถือว่าเงินได้ของบุคคลธรรมดาอาจกำหนดนิยามว่าเป็นผลรวมของมูลค่าราคาตลาดของสิทธิที่ใช้ในการบริโภคและการเปลี่ยนแปลงในมูลค่าของสินค้าหรือสิทธิในทรัพย์สินช่วงระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุด เงินได้ตามหลักทางเศรษฐศาสตร์จึงมุ่งพิจารณาว่ามีรายการใดเกิดขึ้นที่เป็นการเพิ่มสถานะทางการเงินหรือความมั่งคั่งของบุคคลหนึ่งในช่วงระยะเวลาหนึ่งหรือไม่ ถ้ามีจะถือว่าเงินได้เกิดขึ้น นอกจากนี้ การเกิดขึ้นของเงินได้ทางเศรษฐศาสตร์จะพิจารณาการแปลงรูปแบบกำไร (transformation of gain) มาเป็นสิ่งที่สามารถวัดมูลค่าโดยง่ายและผู้รับจะต้องได้รับสินทรัพย์ที่มีสภาพคล่องเพื่อที่จะชำระภาษี¹²

เนื่องจากการจ่ายหุ้นปันผลที่ไม่เป็นไปตามส่วนที่เกิดจากการที่บริษัทโอนเงินจากบัญชีกำไรสะสมไปสู่บัญชีทุนเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประกอบกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3853/2524 และบทบัญญัติแห่งกฎหมายบริษัทมหาชน จำกัด ได้กำหนดโดยชัดแจ้งให้บริษัทมหาชนจำกัดจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นสามัญใหม่โดยตรงได้ ดังนั้น การจ่ายหุ้นปันผลดังกล่าวจะทำให้ผู้ถือหุ้นบางส่วนที่ได้รับหุ้นปันผลมีสัดส่วนผลประโยชน์ในบริษัทเพิ่มขึ้น ในขณะที่ผู้ถือหุ้นอีกส่วนหนึ่งที่ได้รับเงินปันผลเป็นเงินสดมีสัดส่วนผลประโยชน์ในบริษัทลดลง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะถือว่าผู้ถือหุ้นที่ได้รับหุ้นปันผลมีเงินได้เกิดขึ้นตามหลักเศรษฐศาสตร์

อนึ่ง การนำหลักการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนผลประโยชน์ในบริษัทของผู้ถือหุ้นมาใช้มีข้อพิจารณาคือ กรณีบริษัทผู้จ่ายหุ้นปันผลโดยกำหนดให้ผู้ถือหุ้นมีสิทธิเลือกที่จะรับเงินปันผลเป็นเงินสดหรือหุ้นนี้เป็นบริษัทมหาชนจำกัด ซึ่งมีหุ้นกระจายแก่ประชาชนเป็นจำนวนมาก การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนผลประโยชน์ในบริษัทดังกล่าวจะมีอัตราส่วนที่น้อยมาก เนื่องจากบริษัทมหาชนจำกัดมีผู้ถือหุ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งแตกต่างจากกรณีบริษัทจำกัด หากบริษัทจำกัดดำเนินการดังกล่าว การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนผลประโยชน์ในบริษัทอาจจะเห็นได้ชัดเจนขึ้นและมีความสำคัญมากขึ้น ผู้ถือหุ้นที่ได้รับหุ้นปันผลจึงได้รับประโยชน์จากมูลค่าของทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นหลังจากวันที่ได้รับหุ้นปันผล เนื่องจากหุ้นปันผลที่ผู้ถือหุ้นได้รับกรณีนี้เป็นเหตุให้มีการเปลี่ยนแปลงมูลค่าทรัพย์สินระหว่างช่วงเริ่มต้นและสิ้นสุดระยะเวลาหนึ่ง ผู้ถือหุ้นได้รับได้สัดส่วนความเป็นเจ้าของในบริษัทเพิ่มขึ้นและมีสถานะทางการเงินดีขึ้นกว่าก่อนที่จะได้รับ

¹² Cohen, "Taxing Stock Dividends and Economic Theory", P. 148.

หุ้นปันผลดังกล่าวอย่างข้างต้น กรณีบริษัทจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นแก่ผู้ถือหุ้นบางส่วน หลังจากการจ่ายหุ้นปันผลนาย ก. จะมีสัดส่วนความเป็นเจ้าของบริษัทมากขึ้นและมีสิทธิในการออกเสียง (Voting right) มากกว่า นาย ข. ซึ่งรับเงินสดปันผล เป็นต้น ผู้ถือหุ้นที่ได้รับหุ้นปันผลจึงถือว่าเป็นเงินได้ทางเศรษฐศาสตร์และจะต้องเสียภาษีตามหลักการภาษีอากรโดยหลักเงินได้ที่มีผลเสมือนหนึ่งว่าได้รับมาแล้ว (Constructive Receipt Doctrine)^{*} นอกจากนี้ การที่ผู้ถือหุ้นมีอำนาจที่จะรับเงินปันผลเป็นหุ้นหรือเงินสด หุ้นปันผลดังกล่าวจึงต้องถือเสมือนว่าผู้ถือหุ้นที่รับหุ้นปันผลได้รับเงินได้ทางเศรษฐศาสตร์ เนื่องจากผู้ถือหุ้นบางส่วนที่ลงทุนซื้อหุ้นของบริษัทจำนวนน้อยจะเลือกรับเงินปันผลเป็นเงินสดโดยไม่คำนึงสัดส่วนผลประโยชน์ในบริษัทที่จะเพิ่มขึ้น ในทางตรงกันข้ามผู้ถือหุ้นที่ลงทุนซื้อหุ้นของบริษัทเป็นจำนวนมากมักจะเลือกรับหุ้นปันผลเพื่อเพิ่มสัดส่วนผลประโยชน์ของตนในบริษัท การที่ผู้รับหุ้นปันผลสามารถเลือกที่จะรับเงินสดหรือหุ้นปันผลจึงเป็นเหตุให้มีการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนผลประโยชน์ความเป็นเจ้าของในบริษัท ดังนั้น จึงถือว่าผู้รับหุ้นปันผลประเภทนี้มีเงินได้ทางเศรษฐศาสตร์และจะต้องเสียภาษีตามหลักเงินได้ที่มีผลเสมือนหนึ่งว่าได้รับมาแล้ว (Constructive Receipt Doctrine) เช่นกัน

นอกจากนี้ หากพิจารณาความเห็นแย้งของท่านผู้พิพากษา Brandies ในคดี Macomber ซึ่งโต้แย้งคำวินิจฉัยในดังกล่าวโดยเห็นว่า หุ้นปันผลที่จ่ายให้แก่ผู้ถือหุ้นประเภทเดียวกันจะมีผลเช่นเดียวกับกรณีที่บริษัทจ่ายเงินปันผลเป็นเงินสดและผู้ถือหุ้นนำเงินจำนวนดังกล่าวมาลงทุนต่อในบริษัทโดยการซื้อหุ้นเพิ่มเติม ดังนั้น หุ้นปันผลที่เป็นไปตามส่วน (pro rata stock dividend) จึงน่าจะถือเป็นเงินได้ที่ต้องเสียภาษีด้วยโดยเหตุที่เป็นวิธีการทางอ้อมที่ก่อให้เกิดผลดังกล่าว¹³ อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเห็นว่า ความเห็นดังกล่าวไม่น่าจะถูกต้องนักเนื่องจากกรณีดังกล่าวผู้รับเงินปันผลมีสถานะทางการเงินดีขึ้นและมีอำนาจในการตัดสินใจว่าจะรับผลตอบแทนในรูปเงินปันผลเป็นเงินสดหรือจะนำเงินปันผลดังกล่าวมาลงทุนต่อในบริษัท จึงต้อง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* เงินได้ที่มีผลเสมือนหนึ่งว่าได้รับมาแล้ว (Constructive Receipt Doctrine) หมายถึงเงินได้ที่ผู้เสียภาษีแม้ยังมิได้รับหรืออยู่ในความครอบครอง แต่เงินได้ดังกล่าวอยู่ในความควบคุมและผู้เสียภาษียมีสิทธิส่งจ่ายได้เช่นเดียวกับเงินได้ที่ได้รับมาแล้ว จะต้องถือเป็นเงินได้ที่จะต้องนำมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้ (วิโรจน์ เสาหะพันธ์, บัญชีภาษีอากร, หน้า 38.)

¹³ Stone, "Back to Fundamentals : Another Version of the Stock Dividend Saga",

ถือว่าผู้ถือหุ้นได้รับเงินได้ทางเศรษฐศาสตร์แล้ว และหากผู้ถือหุ้นบางส่วนอาจเลือกที่จะรับเงินปันผลเป็นเงินสดและบางส่วนอาจรับหุ้นปันผลจึงเป็นเหตุให้สัดส่วนผลประโยชน์ในบริษัทของผู้ถือหุ้นเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งถือว่าผู้ถือหุ้นดังกล่าวมีเงินได้และจะต้องเสียภาษี การที่บริษัทจ่ายเงินปันผลเป็นเงินสดแก่ผู้ถือหุ้นส่วนหนึ่งและจ่ายเป็นหุ้นปันผลแก่ผู้ถือหุ้นอีกส่วนหนึ่งโดยไม่เปิดโอกาสแก่ผู้ถือหุ้นในการเลือกจะถือเป็นการจ่ายหุ้นปันผลที่ไม่เป็นไปตามส่วน (disproportionate stock dividend) โดยผู้ถือหุ้นที่รับเงินปันผลเป็นเงินสดควรจะต้องนำมาเสียภาษีผู้ถือหุ้นที่รับหุ้นปันผลมิใช่ได้รับหุ้นมากขึ้นเท่านั้นแต่ยังมีสัดส่วนความเป็นเจ้าของในบริษัทเพิ่มขึ้นด้วย ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาของศาลสูงแห่งสหรัฐอเมริกาในคดี Koshland V. Helvering ซึ่งได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 5 ทั้งนี้ เงินได้ที่จะต้องเสียภาษีดังกล่าวเป็นผลมาจากการจ่ายกำไรในรูปของหุ้นที่เพิ่มขึ้น (distribution of earnings in the form of increased equity)¹⁴

6.1.2.2 หุ้นปันผลที่ไม่เป็นไปตามส่วน ไม่ถือเป็นเงินได้ตามหลักการทางบัญชี

ดังที่กล่าวในข้างต้น การพิจารณาคำว่า “รายได้” ในทางบัญชีจะมุ่งพิจารณาถึงการเพิ่มขึ้นในมูลค่าของสินทรัพย์หรือส่วนของผู้ถือหุ้นหรือการลดลงในมูลค่าของหนี้สินอันเนื่องมาจากสาเหตุอื่นนอกจากการลงทุนโดยผู้เป็นเจ้าของและความหมายของ “รายได้” ที่บัญญัติโดยสมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทยก็วางหลักให้วัดรายได้โดยเปรียบเทียบระหว่างเงินทุนต้นงวดกับเงินทุนปลายงวด ดังนั้น การที่ผู้ถือหุ้นลงทุนซื้อหุ้นของบริษัทใดบริษัทหนึ่ง จำนวนเงินที่นำมาซื้อหุ้นดังกล่าวจะถือเป็นเงินลงทุนตามหลักการบัญชี โดยจะพิจารณาเป็นเงินลงทุนชั่วคราวหรือเงินลงทุนระยะยาวแล้วแต่วัตถุประสงค์ของบริษัทในการลงทุนดังกล่าว กรณีที่บริษัทได้รับหุ้นปันผลที่ไม่เป็นไปตามส่วน เช่น การจ่ายหุ้นปันผลที่กำหนดให้ผู้ถือหุ้นมีสิทธิที่จะเลือกรับเงินสดหรือหุ้นปันผลหรือกรณียกบริษัทจ่ายหุ้นปันผลแก่ผู้ถือหุ้นบางส่วนและจ่ายเงินปันผลเป็นเงินสดแก่ผู้ถือหุ้นอีกส่วนหนึ่ง เป็นต้น จะเห็นได้ว่า แม้ว่าสัดส่วนผลประโยชน์ในบริษัทของผู้ถือหุ้นที่รับหุ้นปันผลจะเพิ่มขึ้นและทรัพย์สินสุทธิจากการลงทุนดังกล่าวจะเพิ่มขึ้นด้วย แต่หากพิจารณาระหว่างเงินทุนต้นงวดและเงินทุนปลายงวดจากการลงทุนจะยังคงไม่มีการเปลี่ยนแปลงจนกว่าผู้รับหุ้นปันผลจะขายทรัพย์สินเพื่อแลกเปลี่ยนเป็นเงินสด ดังนั้น หุ้นปันผลที่ได้รับเพิ่มเติมจึงไม่น่าที่จะถือเงินได้ตามหลักการบัญชี

¹⁴

Ibid, P. 924. .

เมื่อหุ้นปันผลที่ไม่เป็นตามส่วนไม่ถือว่าเป็นรายได้ตามหลักการทางบัญชี หากวิเคราะห์ถึงการรายงานรายได้ทางบัญชีจะต้องพิจารณาหลักการเกิดขึ้นของรายได้ (Revenue Realization) และหลักการรับรู้รายได้ (Revenue Recognition) ผู้เขียนจึงขอวิเคราะห์การเกิดขึ้นของรายได้ตามหลักการแต่ละหลักการ ดังนี้

1. หลักการเกิดขึ้นของรายได้ (Revenue Realization)

ดังที่กล่าวในบททั่วไป โดยหลักนักบัญชีจะถือว่าเงินได้เกิดขึ้น (realized) เมื่อสินทรัพย์ได้แปลงสภาพเป็นทรัพย์สินอื่นที่มีสภาพคล่องและสามารถวัดมูลค่าระดับสูง ซึ่งตามแถลงการณ์มาตรฐานการบัญชี เรื่องข้อสมมติขั้นมูลฐานของการบัญชีได้วางหลักเกณฑ์การเกิดขึ้นของรายได้ว่ารายได้เกิดขึ้นจะขึ้นอยู่กับเงื่อนไข 2 ประการ ประการแรก กระบวนการก่อให้เกิดรายได้ได้สำเร็จแล้ว ถือได้ว่าสำเร็จแล้ว และประการที่สอง คือ การแลกเปลี่ยนได้เกิดขึ้นแล้ว นอกจากนี้ รายได้ที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องสามารถกำหนดมูลค่าได้แน่นอน (Objective Determination) และเป็นจำนวนที่ถาวร (Permanance)

ผู้เขียนเห็นว่า นอกจากหุ้นปันผลประเภทนี้ไม่ควรถือเป็นรายได้ตามหลักการบัญชีดังกล่าวที่ในข้างต้นแล้ว หากการพิจารณาหลักการเกิดขึ้นของรายได้ (revenue realization) หุ้นปันผลที่ผู้ถือหุ้นได้รับจากบริษัทจะมีปัญหาที่จะต้องพิจารณาว่ามีรายได้เกิดขึ้น (realized) ตามหลักการบัญชีหรือไม่ เนื่องจากเหตุผลดังต่อไปนี้

(1) หุ้นปันผลที่ผู้ถือหุ้นได้รับดังกล่าวเป็นผลจากการโอนเงินจากบัญชีกำไรสะสมไปสู่บัญชีทุนและทำให้ผู้ถือหุ้นที่ได้รับหุ้นปันผลมีส่วนผลประโยชน์ในบริษัทมากขึ้น โดยบริษัทผู้จ่ายหุ้นปันผลมิได้จ่ายผลตอบแทนการลงทุนของผู้ถือหุ้นจากสินทรัพย์ของบริษัทแต่อย่างใด การได้รับหุ้นปันผลจึงเป็นเพียงการเพิ่มขึ้นในสินทรัพย์สุทธิของผู้ถือหุ้นที่ได้รับหุ้นปันผล ซึ่งยังไม่พิจารณากำหนดมูลค่าได้แน่นอน เนื่องจากบริษัทประกอบธุรกิจจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงในสินทรัพย์สุทธิของกิจการตลอดเวลาและส่งผลโดยตรงต่อราคาตลาดของหุ้น ราคาของหุ้นดังกล่าวจึงมีความไม่แน่นอน นอกจากนี้ ในการพิจารณาราคาตลาดของหุ้นจะต้องพิจารณาปัจจัยอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น สภาพเศรษฐกิจ ปริมาณความต้องการในการซื้อหุ้น ชื่อเสียงของบริษัท เป็นต้น ดังนั้น หุ้นปันผลประเภทนี้เมื่อผู้รับหุ้นปันผลยังมิได้จำหน่ายแก่ผู้อื่น ผู้รับหุ้นปันผลจึงไม่อาจกำหนดมูลค่าได้แน่นอน

(2) เนื่องจากหุ้นปันผลที่ได้รับดังกล่าวมิได้เป็นการจ่ายทรัพย์สินของบริษัทผู้จ่ายให้แก่ผู้ถือหุ้นเพื่อเป็นผลตอบแทนการลงทุนของผู้ถือหุ้นดังกล่าวโดยแท้จริง ดังนั้น รายได้ประเภทหุ้นปันผลของผู้ถือหุ้นจึงเป็นเพียงรายได้ที่ยังมิได้จำหน่าย (undistributed income) ซึ่งมีจำนวนไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับผลประกอบการของบริษัทเช่นเดียวกับการที่ผู้ถือหุ้นลงทุนซื้อหุ้นในบริษัท แม้ว่าบริษัทจะมีผลประกอบการดีและทำให้มูลค่าหุ้นเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก หากผู้ถือหุ้นดังกล่าวยังมิได้ขายหุ้นจำนวนดังกล่าวก็ไม่อาจถือว่าผู้ถือหุ้นมีรายได้เกิดขึ้นจริง ดังนั้น การที่ผู้ถือหุ้นได้รับหุ้นปันผลที่ไม่น่าจะเป็นไปตามส่วนจึงยังไม่เป็นจำนวนที่ถาวรตามหลักการเกิดขึ้นของรายได้ในทางบัญชี

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า การที่ผู้ถือหุ้นได้รับหุ้นปันผลประเภทนี้จึงไม่อาจถือว่าเป็นผู้ถือหุ้นดังกล่าวมีเงินได้เกิดขึ้นตามหลักการเกิดขึ้นของรายได้ (Revenue Realization)

2. หลักการรับรู้รายได้ (Revenue Recognition)

เมื่อพิจารณาหลักการเกิดขึ้นของรายได้แล้ว จะต้องพิจารณาหลักการรับรู้รายได้เพื่อที่จะทราบว่าต้องบันทึกรายได้เป็นจำนวนเงินเท่าใด ซึ่งหลักการรับรู้รายได้นี้จะต้องคำนึงถึงเกณฑ์ทางบัญชี เช่น เกณฑ์เงินสด (Cash Basis) เกณฑ์สิทธิ (Accrual Basis) เป็นต้น

ในที่นี้ ผู้เขียนจะขอกำหนดเฉพาะเกณฑ์ทางบัญชีที่สำคัญที่จะนำมาพิจารณาบทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากรเท่านั้น ดังนี้

(1) เกณฑ์เงินสด เช่น กรณีผู้ถือหุ้นได้รับหุ้นปันผล แม้จะถือเป็นรายได้ในทางบัญชีและตามประมวลรัษฎากร หากผู้ถือหุ้นยังมิได้รับเงินได้หรือทรัพย์สินดังกล่าวตามความเป็นจริง ผู้ถือหุ้นก็ยังไม่อาจรับรู้รายได้จากหุ้นปันผลดังกล่าว

(2) เกณฑ์สิทธิ เช่น กรณีผู้ถือหุ้นได้รับหุ้นปันผลจากบริษัทผู้จ่ายในรอบระยะเวลาบัญชีหนึ่ง ผู้ถือหุ้นที่ต้องบันทึกเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีที่ได้รับโดยไม่คำนึงว่าผู้ถือหุ้นจะได้รับรายการดังกล่าวจริงหรือไม่

ดังนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า เมื่อผู้ถือหุ้นได้รับหุ้นปันผลที่ไม่เป็นไปตามส่วน การพิจารณาหลักการรับรู้รายได้ (Revenue Recognition) จะเป็นดังนี้

(1) เกณฑ์เงินสด (Cash Basis)

เกณฑ์เงินสดนี้จะพิจารณาว่าผู้รับหุ้นปันผลได้รับเงินได้หรือทรัพย์สินอื่นตามความจริงหรือไม่ กรณีนี้ปรากฏว่า หุ้นปันผลนี้ไม่เป็นไปตามส่วนเป็นเหตุให้สัดส่วนผลประโยชน์ในบริษัทของผู้รับหุ้นปันผลเพิ่มมากขึ้น สัดส่วนผลประโยชน์ในบริษัทที่เพิ่มขึ้นกล่าวเป็นเพียงสิทธิพิเศษของผู้ถือหุ้นที่บริษัทยังมีได้จำหน่ายออกจากทรัพย์สินของบริษัทผู้รับหุ้นปันผลประเภทนี้จึงไม่อาจถือว่าได้รับรายได้ตามเกณฑ์เงินสด กรณีดังกล่าวจะคล้ายคลึงกับการที่ผู้ถือหุ้นนำเงินเข้าซื้อหุ้น แม้ว่าผลประโยชน์ของบริษัทที่ลงทุนจะดีเพียงใดก็ตาม ผู้ถือหุ้นก็จะไม่ถูกถือว่ารับรู้รายได้ตามเกณฑ์เงินสด เนื่องจากรายได้ดังกล่าวยังมีความไม่แน่นอนและผู้ถือหุ้นยังไม่ได้รับรายได้ดังกล่าวจริง อย่างไรก็ตาม หากปรากฏว่าผู้ถือหุ้นขายหุ้นจำนวนดังกล่าวออกไป จึงจะถือว่าผู้ถือหุ้นได้รับรายได้ดังกล่าวแล้วตามเกณฑ์เงินสด

(2) เกณฑ์สิทธิ (Accrual Basis)

สิ่งที่ได้กล่าวข้างต้น เกณฑ์สิทธิจะมุ่งพิจารณาการเกิดขึ้นของรายได้ว่าเกิดขึ้นในรอบระยะเวลาบัญชีใดก็จะบันทึกเป็นรายได้ของรอบระยะเวลาบัญชีนั้น ดังนั้น ตามเกณฑ์สิทธินี้ เมื่อบริษัทประกาศจ่ายหุ้นปันผลที่ไม่เป็นไปตามส่วนผู้รับหุ้นปันผลจะต้องถือว่าหุ้นปันผลจำนวนดังกล่าวที่ได้รับเป็นทรัพย์สินของกิจการที่มีมูลค่าและมีความแน่นอนที่จะได้รับจึงเป็นรายได้ของระยะเวลาบัญชีที่ได้รับนั้น ทั้งนี้ โดยไม่คำนึงว่าผู้รับหุ้นปันผลจะได้รับรายได้จากการดำเนินการดังกล่าวจริงหรือไม่ เกณฑ์สิทธินี้จะต้องพิจารณาหลักความระมัดระวัง (Conservatism) ทางบัญชีด้วย อนึ่ง หุ้นปันผลดังกล่าวจะถือเป็นรายได้จะต้องมีความแน่นอนว่าจะได้รับ กล่าวคือ บริษัทผู้จ่ายหุ้นปันผลจะต้องประกาศจ่ายหุ้นปันผลเรียบร้อยแล้วและผู้รับหุ้นปันผลมีสิทธิโดยถูกต้องที่จะได้รับหุ้นปันผลดังกล่าว จึงจะถือว่ามีความแน่นอนที่จะได้รับและถือว่าการรับรู้รายได้ตามเกณฑ์สิทธิทั้ง ๆ ที่ผู้รับหุ้นปันผลดังกล่าวยังไม่ถือว่ามีเงินได้เกิดขึ้นตามหลักการเกิดขึ้นของรายได้ ซึ่งจะต้องมีจำนวนแน่นอนและถาวรก่อน โดยอาจจะต้องรองจนกว่าผู้รับหุ้นปันผลจะขายหุ้นปันผลจำนวนดังกล่าวออกไปและได้รับเงินสดหรือทรัพย์สินอื่นเป็นจำนวนที่แน่นอนและถาวร ดังนั้น กรณีนี้จึงถือว่าผู้รับหุ้นปันผลมีเงินได้ที่รับรู้เป็นรายได้แล้วแต่ยังไม่เกิดขึ้น (recognized but unrealized income)

6.1.2.3 หุ้นปันผลที่ไม่เป็นไปตามส่วนถือเป็นเงินได้ตามหลักการภาษีอากร

เนื่องจากหุ้นปันผลประเภทนี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความมั่งคั่งสุทธิ (net wealth) ของผู้รับหุ้นปันผลและถือเป็นเงินได้ตามเศรษฐศาสตร์และบัญชี อย่างไรก็ตามหลักการภาษีอากรกำไรสะสมที่ยังมิได้จ่ายจากบริษัทหรือมูลค่าทรัพย์สินที่ยังมิได้รับ (unrealized appreciation) มักจะยกเว้นการจัดเก็บภาษีโดยไม่ถือเป็นเงินได้ เนื่องจากผู้รับจะไม่สามารถจ่ายภาษีเป็นเงินสดในช่วงที่ยังมิได้จำหน่ายทรัพย์สินออกไป ซึ่งขัดกับหลักความพร้อมที่จะเสียภาษี (Wherewithal to pay) และจะต้องนำมูลค่าที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวมาตีราคาทรัพย์สินเพื่อเสียภาษี

ตาม IRC แห่งประเทศสหรัฐอเมริกาได้วางหลักการจัดเก็บภาษีเงินได้จากหุ้นปันผลประเภทนี้ทั้งจำนวนโดยอาศัยหลักเงินได้ที่มีผลเสมือนหนึ่งว่าได้รับแล้ว (Constructive Receipt Doctrine) โดยกฎหมายจะกำหนดให้เงินได้บางประเภทที่ผู้เสียภาษีแม้จะมีได้รับหรืออยู่ในความครอบครอง แต่เงินได้ดังกล่าวอยู่ในความควบคุมและผู้เสียภาษียังมีสิทธิส่งจ่ายได้ เช่นเดียวกับเงินได้ที่ได้รับมาแล้วในระหว่างปีภาษีมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้ เมื่อได้รับเงินได้ ดังกล่าวตามความเป็นจริงจึงจะนำภาษีที่เสียไปมาถือเป็นเครดิตภาษี เนื่องจากถือว่าหุ้นปันผลมีเงินได้เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนผลประโยชน์ในบริษัท โดยไม่พิจารณาการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนผลประโยชน์ในบริษัทตามความเป็นจริง ซึ่งจะต้องแยกพิจารณาระหว่างผู้ถือหุ้นในบริษัทจำกัดและผู้ถือหุ้นในบริษัทมหาชนจำกัด กล่าวคือ ในกรณีผู้รับเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทมหาชนจำกัดมูลค่าของทรัพย์สินที่เพิ่มจะมีจำนวนน้อยมาก ส่วนกรณีผู้รับเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทจำกัดมูลค่าทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นจะมีจำนวนมากขึ้น ดังนั้น จึงมิใช่เป็นการนำหลักเงินได้ทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการกำหนดเงินได้ตามหลักการภาษีอากรและมีได้คำนึงถึงหลักสัดส่วนผลประโยชน์ที่แท้จริงของผู้ถือหุ้นแต่อย่างใด ทั้งนี้ สภา Congress แห่งสหรัฐอเมริกา มีนโยบายที่จะมุ่งจัดเก็บภาษีการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนความเป็นเจ้าของเฉพาะในบริษัทจำกัด (Closely-held Corporation) เท่านั้น แต่การวางหลักพิจารณาการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนผลประโยชน์ในบริษัทของผู้ถือหุ้นจึงเป็นเหตุให้บริษัทมหาชนจำกัด (Publicly-held Corporation) ได้รับผลกระทบทางภาษีอากรด้วย หุ้นปันผลที่ได้รับจะต้องนำมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษี ซึ่งเป็นข้อยกเว้นของหลักการภาษีอากรดังกล่าวข้างต้น

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากบทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากรยังมีได้วางหลักเกณฑ์แยกความแตกต่างระหว่างหุ้นปันผลตามส่วนและหุ้นปันผลที่ไม่เป็นไปตามส่วน กรมสรรพากรวางหลักว่าหุ้นปันผลที่ได้รับจะต้องนำมาเสียภาษีโดยถือเสมือนเป็นเงินได้ประเภทเงินปันผลดังที่กล่าวรายละเอียดในบทที่ 4 ซึ่งเป็นการกำหนดเงินได้ตามหลักการภาษีอากรโดยไม่พิจารณาหลักเงินได้ตามหลักการทางเศรษฐศาสตร์และหลักการทางบัญชีแต่อย่างใด การจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลกรณีนี้จึงขัดแย้งกับหลักการภาษีอากรและนโยบายภาษีอากรที่จะไม่จัดเก็บภาษีจากกำไรสะสมที่ยังมิได้จ่ายหรือมูลค่าทรัพย์สินที่ยังมิได้รับ เนื่องจากเงินได้ดังกล่าวยังไม่มีความแน่นอนและถาวรตามหลักการเกิดขึ้นของรายได้ทางบัญชี ดังนั้น การจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลเสมือนเงินปันผลจึงเกิดปัญหาการตีราคาหุ้นปันผลเพื่อเสียภาษีเงินได้ ซึ่งรายละเอียดจะกล่าวต่อไป

6.2 ปัญหาการจัดประเภทเงินได้จากกรที่ได้รับหุ้นปันผล

ดังที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงการจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลตามกฎหมายไทยในบทที่ 4 โดยพิจารณาถึงบทบัญญัติตามประมวลรัษฎากร แนวคำพิพากษาศาลฎีกาและแนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากร ในบทนี้จะทำการวิเคราะห์แนวคำพิพากษาศาลฎีกาและแนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับการจัดประเภทเงินได้จากกรที่ได้รับหุ้นปันผลว่ามีความเหมาะสมเพียงใด

จากการศึกษาแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง ศาลฎีกาเพียงแต่วางหลักว่า หุ้นปันผลที่ออกโดยบริษัทจำกัดถือเป็นทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และถือเป็นรายได้ผู้รับหุ้นปันผลที่เป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามกฎหมายไทยจะต้องนำไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษี ทั้งนี้ ศาลฎีกามีได้วางหลักว่า หุ้นปันผลถือเป็นเงินได้พึงประเมินประเภทใดตามมาตรา 40 แห่งประมวลรัษฎากร ดังนั้น ในการศึกษาการจัดประเภทเงินได้จึงต้องวิเคราะห์จากแนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรเป็นหลัก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตามแนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรนับแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน กรมสรรพากรวางหลักว่าหุ้นปันผลถือเป็นเงินได้ประเภทเงินปันผลตามมาตรา 40(4)(ข) แห่งประมวลรัษฎากร ดังจะเห็นว่าได้จากหนังสือตอบข้อหารือกรมสรรพากรหลายฉบับ* ซึ่งผู้เขียนได้กล่าวรายละเอียดในบทที่ 4 ปัญหา คือ แนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรดังกล่าวสอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งบทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากรหรือไม่

อนึ่ง ในการวิเคราะห์ถึงการจัดประเภทเงินได้ที่จะกล่าวต่อไปนี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า “หุ้นปันผลถือเป็นเงินได้ที่จะต้องเสียภาษีตามประมวลรัษฎากร” การพิจารณาประเภทเงินได้ของหุ้นปันผลควรจะอยู่ในประเภทเงินปันผลตามมาตรา 40(4)(ข) หรือเงินเพิ่มทุนของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ซึ่งตั้งจากกำไรที่ได้มาหรือเงินที่กันไว้ร่วมกันตามมาตรา 40(4)(จ) ในเบื้องต้นผู้เขียนเห็นว่า โดยนัยแห่งหนังสือตอบข้อหารือกรมสรรพากร ที่ กค. 0804/18917 ลงวันที่ 8 ตุลาคม 2518 กรมสรรพากรเคยวางหลักว่าหุ้นปันผลที่ผู้ถือหุ้นทั้งบุคคลธรรมดาและบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามกฎหมายไทย ผู้ถือหุ้นที่ได้รับหุ้นปันผลสามารถได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีเช่นเดียวกับเงินปันผล ซึ่งในขณะนั้นพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัดยังไม่ มีผลบังคับใช้ ดังนั้น หุ้นปันผลตามคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรดังกล่าวจึงเป็นหุ้นปันผลที่จ่ายโดยบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยหุ้นปันผลประเภทนี้จะต้องดำเนินการควบคู่กับการเพิ่มทุนของบริษัทด้วย การที่กรมสรรพากรเห็นว่า หุ้นปันผลดังกล่าวเป็นเงินปันผลตามมาตรา 40(4)(ข) แห่งประมวลรัษฎากร ผู้เขียนเห็นว่า ความเห็นดังกล่าวของกรมสรรพากรไม่น่าจะถูกคัดค้าน เนื่องจากมิได้พิจารณาว่า หุ้นปันผลดังกล่าวเป็นการจ่ายหุ้นปันผลโดยแท้จริงซึ่งจะต้องเป็นโอนกำไรส่วนหนึ่งจากบัญชีกำไรสะสมไปสู่บัญชีหุ้นเพิ่มทุนหรือไม่ การจ่ายหุ้นปันผลของบริษัทจำกัดในอดีตอาจต้องดำเนินการจดทะเบียนเพิ่มทุนเท่ากับหุ้นปันผลที่จะจ่ายและบริษัทผู้จ่ายจะโอนเงินจากบัญชีกำไรสะสมหรือบัญชีทุนสำรองเข้าสู่บัญชีทุน ซึ่งปัจจุบันยังคงมีปัญหาในทางปฏิบัติว่าสามารถทำได้หรือไม่ การที่ผู้ถือหุ้นจะได้รับหุ้นเพิ่มทุนโดยไม่ต้องจ่ายเงินค่าหุ้นเพิ่มทุนดังกล่าวแต่อย่างใดจึงถือเสมือนว่าผู้ถือหุ้นของบริษัทได้รับเงินปันผลเป็นหุ้น ทั้งที่ความจริงเป็นเพียงการนำเงินปันผลเข้ากองซื้อหุ้นเพิ่มทุน จึงไม่มีประเด็นพิจารณาทางภาษีอากร

* หนังสือตอบข้อหารือกรมสรรพากร ที่ กค. 0804/18917 ลงวันที่ 8 ตุลาคม 2518 และ ที่ กค. 0802/12716 ลงวันที่ 25 กรกฎาคม 2537.

ส่วนการจ่ายหุ้นปันผลของบริษัทมหาชนจำกัดสามารถทำโดยอาศัยบทบัญญัติมาตรา 117 แห่งพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 ก็เช่นเดียวกัน ซึ่งอาจนำหุ้นที่จดทะเบียนเพิ่มทุนแล้วมาจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นโดยโอนกำไรสะสมเพื่อชำระค่าหุ้นเพิ่มทุนดังกล่าว หากพิจารณาเจตนารมณ์ของอนุมาตรา 40(4)(จ) ซึ่งบัญญัติขึ้นโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร(ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2496 ความในมาตรานี้ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรวม 3 ครั้ง¹⁵ กล่าวคือ ในปีพ.ศ. 2489 ปี พ.ศ. 2494 และปี พ.ศ. 2496 ขุนสวัสดิโกษาและนายสนั่น เกตุทัต ซึ่งเป็นนักกฎหมายอากรอธิบายความในอนุมาตรา¹⁶ ดังนี้

“การเพิ่มทุนนั้นมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1220 “บริษัทจำกัดอาจเพิ่มทุนของบริษัทขึ้นได้ด้วยออกหุ้นใหม่โดยมติพิเศษของประชุมผู้ถือหุ้น” เงินเพิ่มทุนนี้จะเป็นเงินได้อันต้องเสียภาษีก็ต่อเมื่อได้ตั้งจากเงินกำไรที่ได้มาหรือเงินที่กันไว้รวมกัน เช่น บริษัท ก. มีทุนตามที่จดทะเบียนไว้ 500,000 บาท เมื่อการค้าปีที่ 2 ผ่านไป ปรากฏตามงบดุลว่า บริษัท ก. มีกำไร 200,000 บาท และมีเงินที่กันไว้เงินสำรอง 100,000 บาท บริษัท ก. ไม่จ่ายเงินปันผล แต่มีมติพิเศษให้เพิ่มทุนจาก 500,000 บาท เป็น 800,000 บาท เงินเพิ่มทุน 300,000 บาท นี้ตั้งจากเงินกำไรที่ได้มาและเงินที่กันไว้รวมกัน ฉะนั้น เมื่อผู้ถือหุ้นคนใดได้รับเพิ่มทุนขึ้นเท่าใด ส่วนที่ได้เพิ่มทุนขึ้นนั้นย่อมเป็นเงินได้พึงประเมินอันต้องเสียภาษีส่วนบุคคลธรรมดาสำหรับตัวผู้ถือหุ้นแม้ทั้ง ๆ ที่ตัวผู้ถือหุ้นนั้นจะมีได้รับการเพิ่มทุนเป็นเงินสดก็ตาม แต่ถ้าสมมุติว่า บริษัท ก. นี้ไม่มีกำไรและไม่มีเงินที่กันไว้เพราะการขาดทุน จึงมีมติพิเศษให้เพิ่มทุนอีก 200,000 บาท โดยเรียกเงินเพิ่มเติมมาจากผู้ถือหุ้นอีก เงินเพิ่มทุน 200,000 บาทนี้ ไม่เป็นเงินได้อันต้องเสียภาษีเพราะมิได้ตั้งจากเงินกำไรหรือเงินที่กันไว้”¹⁶

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁵ กรมสรรพากร. ประมวลรัษฎากร ฉบับสมบูรณ์, พระนคร: โรงพิมพ์อักษรสาส์น 2500, หน้า 29.

¹⁶ ขุนสวัสดิโกษา และสนั่น เกตุทัต. คำอธิบายประมวลรัษฎากร, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อุดม 2896, หน้า 97-98.

นอกจากนี้ ศาสตราจารย์ไพจิตร โรจนวานิช ได้สรุปเงินได้ตามอนุมาตรานี้ว่าจะต้องมาจาก “กิจการเปลี่ยนสภาพกำไรหรือเงินที่กันไว้จากกำไรเพิ่มเป็นทุนให้ผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนก็จะต้องถือเป็นเงินได้ของผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนตามส่วนของหุ้นหรือทุนที่ได้รับเพิ่มนั้น”¹⁷

ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า โดยเจตนารมณ์แห่งอนุมาตรา 40(4)(จ) หุ้นปันผลที่เกิดจากการโอนกำไรสะสมสู่บัญชีหุ้นเพิ่มทุนที่จดทะเบียนแล้ว น่าจะถือเป็นเงินได้ประเภทเงินเพิ่มทุนของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลซึ่งตั้งจากกำไรที่ได้มาหรือเงินที่กันไว้ร่วมกัน ทั้งนี้เนื่องจากบทบัญญัติมาตรา 40(4)(จ) ดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่ร่างขึ้นเพื่อป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษีโดยจ่ายเงินได้จากกำไรสะสมหรือทุนสำรองของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลในรูปของการเพิ่มทุน การที่กรมสรรพากรมีแนวความคิดที่จะนำแนวคำวินิจฉัยกรณีหุ้นปันผลที่จ่ายโดยบริษัทจำกัดซึ่งถือเป็นเงินได้ประเภทเงินปันผลมาใช้กับหุ้นปันผลที่จ่ายโดยบริษัทมหาชนจำกัด อันเกิดจากการโอนกำไรสะสมสู่บัญชีหุ้นเพิ่มทุนที่จดทะเบียนแล้ว แนวความคิดดังกล่าวจึงไม่น่าจะถูกต้องตามเจตนารมณ์แห่งกฎหมาย

ส่วนหุ้นปันผลที่เกิดจากการนำหุ้นที่ยังจำหน่ายไม่ครบมาจ่ายเป็นหุ้นปันผลแก่ผู้ถือหุ้น เนื่องจากบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 กำหนดให้บริษัทมหาชนจำกัดสามารถจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นได้ หากปรากฏว่าบริษัทมหาชนจำกัดดังกล่าวมีหุ้นที่ยังจำหน่ายไม่ครบจำนวนเหลืออยู่ โดยผลของบทบัญญัตินี้เป็นเหตุให้บริษัทมหาชนจำกัดสามารถนำหุ้นที่ยังจำหน่ายไม่ครบตามที่จดทะเบียนไว้มาจ่ายเป็นหุ้นปันผลแก่ผู้ถือหุ้นได้โดยบริษัทมหาชนจำกัด

ศูนย์วิทยทรัพยากร

¹⁷ ไพจิตร โรจนวานิช, ภาษีสรรพากร, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสาส์น, 2515, หน้า 8.

ตามมาตรา 117 แห่งพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 บัญญัติว่า “ในกรณีที่บริษัทยังจำหน่ายหุ้นไม่ครบจำนวนที่จดทะเบียนไว้ หรือบริษัทได้จดทะเบียนทุนแล้ว บริษัทจะจ่ายเงินปันผลทั้งหมดหรือบางส่วน โดยออกเป็นหุ้นสามัญใหม่ให้แก่ผู้ถือหุ้น โดยได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมจากที่ประชุมผู้ถือหุ้นก็ได้” ซึ่งบทบัญญัติมาตรา 127 แห่งพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2521 (ยกเลิกแล้ว) ได้วางหลักการเช่นเดียวกัน.

สามารถโอนหุ้นจากบัญชีกำไรสะสมไปสู่บัญชีทุนโดยทันที ทั้งนี้ เนื่องจากตามหลักกฎหมายว่าด้วยบริษัทมหาชนจำกัดมีหลัก authorized but unissued shares ดังที่กล่าวรายละเอียดในบทที่ 3

ตามแนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรปัจจุบัน¹⁸ กรมสรรพากรวางแนววินิจฉัยว่าหุ้นปันผลที่จ่ายโดยบริษัทมหาชนจำกัดเป็นเงินปันผลตามมาตรา 40(4)(ข) เช่นเดียวกับแนวคำวินิจฉัยเดิม อย่างไรก็ตาม การจัดประเภทเงินได้ของหุ้นปันผลประเภทหลังนี้อาจแยกพิจารณาเป็น 2 แนวความคิด ดังนี้¹⁹

แนวความคิดที่หนึ่ง เนื่องจากหุ้นปันผลดังกล่าวมิได้เกิดจากการเพิ่มทุน แต่เกิดจากการนำหุ้นที่ยังเหลืออยู่ที่จำหน่ายไม่ครบตามจำนวนที่จดทะเบียนมาจัดสรรให้แก่ผู้ถือหุ้น ฉะนั้นหุ้นปันผลดังกล่าวจึงไม่น่าจะถือเป็นเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(4)(จ) แต่ น่าจะถือเป็นเงินปันผลอันเป็นเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(4)(ข)

แนวความคิดที่สอง เห็นว่าการที่บริษัทนำหุ้นที่เหลืออยู่มาจัดสรรเป็นหุ้นปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้นเท่ากับบริษัทแปลงเงินกำไรมาเป็นทุนของบริษัท ทุนของบริษัทจึงเพิ่มขึ้น หุ้นปันผลจึงน่าจะถือเป็นเงินเพิ่มทุนของบริษัท ซึ่งตั้งจากกำไรอันเป็นเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(4)(จ) นอกจากนี้ หุ้นปันผลที่ผู้ถือหุ้นได้รับไม่ว่าจะเกิดจากการเพิ่มทุนหรือเกิดจากการนำหุ้นที่เหลือเนื่องจากจำหน่ายไม่ครบตามจำนวนที่จดทะเบียนไว้มาจัดสรรล้วนแต่มีที่มาจากแหล่งเดียวกันคือเงินกำไรและต่างก็มีผลทำให้ทุนของบริษัทเพิ่มขึ้นเหมือนกัน ฉะนั้น ผลทางภาษีจึงไม่ควรจะแตกต่างกัน²⁰ จึงเป็นเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40(4)(จ)

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁸ หนังสือตอบข้อหารือกรมสรรพากร ที่ กค. 0802/12716 ลงวันที่ 25 กรกฎาคม 2537.

¹⁹ ชัยสิทธิ์ ตรีชูธรรม. “ปัญหาภาษีจากการเพิ่มทุนและลดทุน”, เอกสารภาษีอากร เล่มที่ 146 ปีที่ 13 (พฤศจิกายน 2536), หน้า 73.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 74.

ผู้เขียนเห็นว่าบริษัทมหาชนจำกัดมีหุ้นที่ยังจำหน่ายไม่ครบจำนวนตามที่จดทะเบียนเหลืออยู่ แม้ว่าบริษัทผู้จำหน่ายได้มีทุนจดทะเบียนเพิ่มขึ้นแต่อย่างไร ทุนจดทะเบียนของบริษัทยังคงเท่าเดิม แต่บริษัทมีทุนชำระแล้วเพิ่มขึ้นตามจำนวนหุ้นปันผลที่จ่ายและส่งผลให้บริษัทผู้จำหน่ายมีทุนตามความเป็นจริงเพิ่มขึ้น ซึ่งคล้ายกับการจ่ายหุ้นปันผลในกรณีแรกซึ่งเป็นผลโดยตรงที่ทำให้ทุนจดทะเบียนของบริษัทเพิ่มขึ้น ดังนั้น หุ้นปันผลที่ได้รับจึงน่าจะถือเป็นเงินเพิ่มทุนซึ่งตั้งจากกำไรที่ได้มาหรือเงินที่กันไว้ร่วมกัน ผู้เขียนจึงเห็นด้วยกับแนวความคิดที่สองที่เห็นว่าหุ้นปันผลกรณีซึ่งเป็นเงินได้ประเภทเงินปันผลตามมาตรา 40(4)(จ) แห่งประมวลรัษฎากร อนึ่ง โดยนัยแห่งคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรในปัจจุบัน ซึ่งวินิจฉัยว่าบริษัทมหาชนจำกัดตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 การจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นสามารถที่จะได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีอากรตามประมวลรัษฎากรและตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520 โดยถือเสมือนเงินปันผล จึงไม่น่าจะถูกต้องตามเจตนารมณ์แห่งกฎหมาย

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงอาจสรุปแนวทางการจัดประเภทเงินได้จากการได้รับหุ้นปันผลดังนี้

1. การกำหนดเงินได้ประเภทหุ้นปันผลที่จ่ายโดยบริษัทมหาชนจำกัดตามบทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากร

หุ้นปันผลกรณีนี้น่าจะถือเป็น “ประโยชน์ที่ได้จากการเพิ่มทุนเฉพาะส่วนเงินเพิ่มทุน ซึ่งตั้งจากกำไรหรือเงินที่กันไว้ร่วมกัน” ตามมาตรา 40(4)(จ) แห่งประมวลรัษฎากร ภาวะภาษีอากรที่เกิดขึ้นมีดังนี้

(ก) ผู้ถือหุ้นบุคคลธรรมดาที่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย

1. ผู้ถือหุ้นที่เป็นบุคคลธรรมดาจะต้องถูกหักภาษี ณ ที่จ่ายในอัตราก้าวหน้า ตั้งแต่ร้อยละ 5 ถึง 37 ตามมาตรา 50(2)(ก) และจะต้องนำไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีบุคคลธรรมดาตอนปลายปี

2. เงินได้จากการขายหุ้นปันผลในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยจะได้รับยกเว้นไม่ต้องนำมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามมาตรา 42(22) แห่งประมวลรัษฎากร ประกอบกับข้อ 2(23) แห่งกฎกระทรวง (ฉบับที่ 126) พ.ศ. 2509

(ข) ผู้ถือหุ้นบุคคลธรรมดาที่ไม่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย
บริษัทผู้จ่ายหุ้นปันผลดังกล่าวมีหน้าที่จะต้องหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายในอัตรา
ร้อยละ 15 ตามมาตรา 50(2)(ก)

(ค) ผู้ถือหุ้นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามกฎหมายไทย
ผู้รับหุ้นปันผลที่เป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามกฎหมายไทยจะ
สามารถใช้สิทธิประโยชน์ตามมาตรา 65 ทวิ(10) แห่งประมวลรัษฎากร จะต้องนำเงินได้ดังกล่าว
ไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล แต่หุ้นปันผลที่ได้รับกรณีนี้ไม่อยู่ในบังคับจะต้องหัก
ภาษี ณ ที่จ่ายแต่อย่างใด

(ง) ผู้ถือหุ้นบริษัทต่างประเทศและยังมิได้ประกอบกิจการในประเทศไทย
ผู้รับหุ้นปันผลที่เป็นบริษัทต่างประเทศมิได้ประกอบกิจการในประเทศไทย
จะต้องถูกหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 15 ตามมาตรา 70 แห่งประมวลรัษฎากร

2. การกำหนดเงินได้ประเภทหุ้นปันผลที่จ่าย โดยบริษัทมหาชนจำกัดตามแนว
คำวินิจฉัยกรมสรรพากร
หุ้นปันผลกรณีนี้จะถือเป็น “เงินปันผล” ตามมาตรา 40(4)(ข) แห่งประมวล-
รัษฎากรภาวะภาษีที่เกิดขึ้นมีดังนี้

- (ก) ผู้ถือหุ้นบุคคลธรรมดาที่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย
1. ผู้ถือหุ้นบุคคลธรรมดาจะได้รับประโยชน์ในเรื่องการถูกหักภาษี ณ ที่จ่ายเพียงร้อยละ 10 ตามมาตรา 50(2)(จ)
 2. ผู้ถือหุ้นที่เป็นบุคคลธรรมดาที่มีสิทธิเลือกที่จะนำหุ้นปันผลไปรวมคำนวณ เพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตอนปลายปีตามมาตรา 48(3) วรรคสอง และสามารถใช้สิทธิ เคารดภาษีตามมาตรา 47 ทวิ
 3. เงินได้จากการขายหุ้นปันผลในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยจะได้รับ ยกเว้นไม่ต้องนำมาคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามมาตรา 42(22) แห่งประมวล รัษฎากร ประกอบกับข้อ 2(23) แห่งกฎกระทรวง (ฉบับที่ 126) พ.ศ. 2509

(ข) ผู้ถือหุ้นบุคคลธรรมดาที่ไม่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยบริษัทผู้จ่ายหุ้นปันผลดังกล่าวมีหน้าที่จะต้องหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 10 ตามมาตรา 50(2)(จ)

(ค) ผู้ถือหุ้นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลไทย

1. ผู้ถือหุ้นที่เป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามกฎหมายไทยจะได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษี โดยนำหุ้นปันผลที่ได้รับดังกล่าวไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลเพียงครั้งหนึ่ง อย่างไรก็ตาม หากบริษัทดังกล่าวเป็นบริษัทจดทะเบียนหรือบริษัทที่ถือหุ้นในอีกบริษัทหนึ่งตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในมาตรา 65 ทวิ(10) แห่งประมวลรัษฎากร ก็จะได้รับสิทธิประโยชน์ในการยกเว้นภาษีเงินปันผลดังกล่าว

2. ผู้ถือหุ้นที่เป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทยหรือตามกฎหมายต่างประเทศและประกอบกิจการในประเทศไทย บริษัทผู้จ่ายมีหน้าที่ต้องหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่าย ในอัตราร้อยละ 10 ตามข้อ 5. แห่งคำสั่งกรมสรรพากร ที่ ท.ป. 58/2539 ลงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2539 เว้นแต่ผู้รับเป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยหรือบริษัทจำกัด ซึ่งถือหุ้นในบริษัทจำกัดผู้จ่ายเงินปันผลไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ของหุ้นทั้งหมดที่มีสิทธิออกเสียงในบริษัทจำกัดผู้จ่ายเงินปันผลและบริษัทจำกัดผู้จ่ายเงินปันผลไม่ได้ถือหุ้นในบริษัทจำกัดผู้รับเงินปันผลไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม

3. ในกรณีที่บริษัทผู้จ่ายหุ้นปันผลเป็นบริษัทที่ได้รับส่งเสริมการลงทุนและได้จ่ายหุ้นปันผลแก่ผู้รับในระหว่างระยะเวลาที่บริษัทได้รับส่งเสริมการลงทุน ผู้รับหุ้นปันผลย่อมได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลตามมาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520 และบริษัทผู้จ่ายหุ้นปันผลก็ไม่มีหน้าที่ต้องหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่าย

(ง) ผู้ถือหุ้นบริษัทต่างประเทศและมีได้ประกอบกิจการในประเทศไทย

กรณีผู้ถือหุ้นเป็นบริษัทต่างประเทศก็จะได้รับสิทธิประโยชน์เช่นเดียวกับเงินปันผลคือ จะต้องถูกหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายตามมาตรา 70 เพียงร้อยละ 10

หากพิจารณาภาวะภาษีอากรของหุ้นปันผลข้างต้น จะเห็นได้ว่าการตีความเพื่อจัดประเภทเงินได้จากการได้รับหุ้นปันผลต่างกันจะส่งผลให้หุ้นปันผลดังกล่าวมีภาวะภาษีอากรที่แตกต่างกัน หากพิจารณาแนวทางจัดเก็บภาษีอากรตามบทบัญญัติประมวลรัษฎากรที่เกี่ยวข้องหุ้นปันผลสามารถที่จะจัดเก็บภาษีได้ 2 ประเภท กล่าวคือ ผลประโยชน์ที่ได้จากการเพิ่มทุนหรือเงินปันผลซึ่งขัดต่อนโยบายภาษีอากรที่เงินได้ประเภทเดียวกันควรได้รับการปฏิบัติทางภาษีอากร

ที่ชัดเจนและเท่าเทียมกัน จึงมีข้อน่าพิจารณาว่า โดยหลักทั่วไป เงินได้จำนวนเดียวกันไม่ควรที่จะต้องเสียภาษีซ้ำซ้อนกัน การที่บริษัทลงทุนประกอบกิจการจนก่อให้เกิดผลกำไรแล้ว บริษัทมีหน้าที่จะต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลในอัตราร้อยละ 30 เมื่อบริษัทนำกำไรสะสมที่เหลือดังกล่าวมาจัดสรรแก่ผู้ถือหุ้น เงินได้ดังกล่าวไม่ควรจะมีภาระภาษีซ้ำซ้อนเชิงเศรษฐศาสตร์ มิฉะนั้นจะไม่สนับสนุนการลงทุนในรูปของการจัดตั้งบริษัทโดยได้รับผลตอบแทนในรูปเงินปันผลรูปแบบการลงทุนจะเปลี่ยนไปเป็นการให้กู้ยืมหรือการลงทุนโดยบุคคลธรรมดาแทน ซึ่งไม่มีภาษีซ้ำซ้อนเชิงเศรษฐศาสตร์ ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงเห็นว่าหุ้นปันผลที่จ่ายโดยบริษัทมหาชนจำกัดไม่ว่าจะเกิดจากการนำหุ้นที่เหลือจากการจำหน่ายหรือหุ้นเพิ่มทุนที่จดทะเบียนแล้วมาจ่ายเป็นหุ้นปันผลแก่ผู้ถือหุ้นควรถือเสมือนเงินปันผลที่บริษัทจ่ายเป็นผลตอบแทนการลงทุนแก่ผู้ถือหุ้นของบริษัทโดยแหล่งที่มาของหุ้นปันผลจะจ่ายจากกำไรสะสมของบริษัท ซึ่งเป็นกำไรของบริษัทที่ได้เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลแล้วครั้งหนึ่ง ดังนั้น หุ้นปันผลทั้งสองกรณีน่าจะถือเป็น “เงินปันผล” ตามมาตรา 40(4)(ข) และไม่ควรจะจัดเก็บภาษีแตกต่างกันระหว่างหุ้นปันผลที่จ่ายจากการโอนกำไรสะสมสู่บัญชีหุ้นเพิ่มทุนที่จดทะเบียนแล้วและหุ้นปันผลที่จ่ายจากการโอนกำไรสะสมสู่บัญชีหุ้นที่ยังจำหน่ายไม่ครบจำนวน การที่กรมสรรพากรวางหลักว่าหุ้นปันผลที่จ่ายโดยบริษัทมหาชนจำกัดเป็นเงินได้ประเภทเงินปันผลตามมาตรา 40(4)(ข) น่าจะชอบด้วยนโยบายภาษีอากรแต่ขัดแย้งกับถ้อยคำตามบทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากร จึงเป็นเหตุให้การจัดประเภทเงินได้ของหุ้นปันผลขาดความชัดเจน ทั้งนี้ ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่าตามประมวลรัษฎากรได้มีบทบัญญัติที่มีวัตถุประสงค์ในการจัดภาษีซ้ำซ้อนเชิงเศรษฐศาสตร์เฉพาะในเงินได้ประเภทเงินปันผลตามมาตรา 40(4)(ข) แต่มิได้มีบทบัญญัติเพื่อขจัดความซ้ำซ้อนทางภาษีอากรในเงินได้ประเภทประโยชน์ที่ได้จากการเพิ่มทุนเฉพาะส่วนที่เพิ่มทุน ซึ่งตั้งจากกำไรหรือเงินที่กันไว้รวมกันตามมาตรา 40(4)(จ) แต่อย่างใด

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

อนึ่งรูปแบบการจัดภาษีซ้ำซ้อนเชิงเศรษฐศาสตร์ตามประมวลรัษฎากร มี 2 วิธีการ

ดังนี้²¹

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1. การจัดภาษีซ้อนโดยวิธีให้เครดิตภาษีตามมาตรา 47 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร โดยมีหลักการว่าสมมติให้ภาษีที่เก็บจากกำไรสุทธิของบริษัทเสมือนเป็นภาษีหัก ณ ที่จ่ายของผู้ถือหุ้นซึ่งผู้ถือหุ้นอาจนำมาเป็นเครดิตภาษีในการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลธรรมดาได้ โดยทั่วไป

²¹ พิภพ วีระพงษ์. “วิธีวิเคราะห์การเก็บภาษีจากเงินปันผล” เอกสารภาษีอากร, 90 (มีนาคม 2532) : 43.

อัตราเครดิตภาษีมักจะตั้งอยู่ต่ำกว่าอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคล กล่าวคือ ปัจจุบันอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลเท่ากับร้อยละ 30 อัตราเครดิตภาษีจึงเท่ากับ 3/7

2. การขจัดความซ้ำซ้อนโดยการยกเว้นไม่ต้องนำมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีตามมาตรา 65 ทวิ(10) แห่งประมวลรัษฎากร ในกรณีผู้ถือหุ้นเป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย และมาตรา 47(1)(จ) แห่งประมวลรัษฎากร ในกรณีที่ผู้ถือหุ้นเป็นบุคคลธรรมดา (ปัจจุบันได้ถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัติกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 16) พ.ศ. 2534) และตามมาตรา 5 ทวิ แห่งพระราชกฤษฎีกาฯ (ฉบับที่ 10) ในกรณีที่ผู้ถือหุ้นเป็นกิจการร่วมค้า เป็นต้น

ดังนั้น ตามบทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากรจึงมุ่งที่จะขจัดความซ้ำซ้อนทางภาษีอากรเชิงเศรษฐศาสตร์ในเงินได้ประเภทเงินปันผลหรือส่วนแบ่งกำไรที่รับตามบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ซึ่งต่างจากแนวความคิดในการจัดเก็บภาษีของบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ซึ่งสนับสนุนแนวความคิดในการแยกหน่วยภาษีต่างหากจากกัน โดยถือว่าความซ้ำซ้อนทางภาษีอากรเป็นสิ่งที่แตกต่างกับความรับผิดที่จำกัดในการจัดตั้งหน่วยธุรกิจในรูปแบบของนิติบุคคลจึงควรเสียภาษีแยกต่างหากจากผู้ถือหุ้นโดยปราศจากวิธีการลดภาษีซ้อน ยิ่งกว่านั้น IRC ยังได้บัญญัติบังคับให้บริษัทต้องจ่ายเงินปันผล มิฉะนั้นแล้ว บริษัทจะต้องเสียภาษีพิเศษคือ ภาษีในเงินกำไรสะสม ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ถือหุ้นหลีกเลี่ยงความรับผิดในภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาโดยกักเงินกำไรไว้และแอบใช้ประโยชน์โดยมิชอบในนามของบริษัท ซึ่งทำให้บริษัทสามารถนำไปตัดเป็นรายจ่ายได้อีกด้วย โดยเรียกกันว่า Disguised Dividend²² ซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวรายละเอียดต่อไป

นอกจากนี้ ตามบทบัญญัติแห่ง IRC ยังพิจารณาจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลโดยบัญญัติหลักเกณฑ์เฉพาะดังที่กล่าวในบทที่ 4 กล่าวคือ แยกพิจารณาเป็นหุ้นปันผลตามส่วนที่ไม่ต้องเสียภาษี และหุ้นปันผลที่ไม่เป็นไปตามส่วนและจะต้องเสียภาษี ซึ่งแนวความคิดในการพิจารณาจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลดังกล่าวมาจากการเกิดขึ้นของเงินได้ทางเศรษฐศาสตร์ แต่แนวความคิดในการจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลออกตามกฎหมายไทยละเลยมิได้พิจารณาหลักการเกิดขึ้นของเงินได้ทางเศรษฐศาสตร์ แต่พิจารณาจัดเก็บภาษีเสมือนเงินปันผลของบริษัททั่วไปหรือประโยชน์ที่ได้จากการเพิ่ม

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 42-43.

ทุนเฉพาะส่วนเงินเพิ่มทุนซึ่งตั้งจากกำไรหรือเงินที่กันไว้ร่วมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาบางประการดังจะกล่าวต่อไป

6.3 ปัญหาการคำนวณภาษีเงินได้ของผู้รับหุ้นปันผล

ในส่วนนี้ ผู้เขียนได้ทำการศึกษาปัญหาการคำนวณภาษีเงินได้ของผู้รับหุ้นปันผลตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาและแนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจแยกพิจารณาตามสถานะของผู้รับหุ้นปันผลดังนี้

6.3.1 กรณีผู้รับหุ้นปันผลเป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามกฎหมายไทย

โดยนัยแห่งคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3853/2524 ศาลฎีกาวางหลักว่า หุ้นปันผลเป็นสิ่งที่มีความราคาและถือเอาได้จึงถือเป็นทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บริษัทผู้รับหุ้นปันผลจะต้องนำรายได้ดังกล่าวมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลโดยตีราคาหุ้นปันผลตามราคาที่พึงซื้อได้ตามปรกติตามมาตรา 65 ทวิ (3) แห่งประมวลรัษฎากร “ราคาที่พึงซื้อได้ตามปรกติ” หมายถึง ราคาตามมูลค่าของหุ้นปันผลที่ได้รับ นอกจากนี้ ศาลฎีกายังวินิจฉัยว่า การที่โจทก์ซื้อหุ้นเดิมในราคาที่สูงกว่าราคาที่กำหนดในใบหุ้นถึง 20 เท่า เป็นรายจ่ายที่บังเกิดผลเป็นการเพิ่มเติมทรัพย์สินของบริษัทขึ้นมา จึงเป็นรายจ่ายอันมีลักษณะเป็นการลงทุนต้องห้ามมิให้ถือเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรขาดทุนสุทธิตามมาตรา 65 ทวิ (1) ประกอบกับมาตรา 65 ตี (5) แห่งประมวลรัษฎากร หุ้นเดิมตามจำนวนที่ซื้อมายังคงเป็นทรัพย์สินของบริษัทผู้ซื้อ การที่เจ้าพนักงานประเมินนำหุ้นปันผลซึ่งเป็นทรัพย์สินเฉพาะส่วนที่ได้รับเพิ่มเติมมาถือเป็นรายได้ในกำคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีจึงเป็นไปโดยถูกต้องแล้ว

อย่างไรก็ตาม กรมสรรพากรวางหลักว่า กรณีบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลได้รับเงินปันผลเป็นหุ้น การตีราคาหุ้นออกมาเป็นเงินให้ถือราคาหรือค่าอันพึงมีในวันที่ได้รับหุ้นนั้นตามมาตรา 9 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร สำหรับราคาหรือค่าอันพึงมีในวันที่ได้รับหุ้น ในกรณีนี้หมายถึงราคาหรือมูลค่าหุ้นที่ซื้อขายกันในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในวันที่ได้มีการแกะทะเบียนการถือหุ้นในบริษัทนั้น*

* หนังสือตอบข้อหารือกรมสรรพากร ที่ กค. 0804/5334 ลงวันที่ 24 มีนาคม 2519.

นอกจากนี้ กรมสรรพากร ได้วางหลักเกณฑ์เพิ่มเติมในการตีราคาหุ้นปันผลที่ได้รับ ดังนี้

ก) กรณีเป็นหุ้นของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย หมายถึง ราคาหรือมูลค่าที่ซื้อขายกันในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในวันที่ได้มีการแก้ไขเงื่อนไขการถือหุ้นในบริษัท โดยให้ถือเกณฑ์ตามค่าเฉลี่ยราคาเปิด ราคาปิด ราคาสูงสุด ราคาต่ำสุดในวันนั้น

ข) กรณีเป็นหุ้นที่มีได้ซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ให้ถือเกณฑ์ตามราคาหรือมูลค่าหุ้นที่ซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในวันสุดท้ายก่อนวันที่ได้มีการแก้ไขเงื่อนไขการถือหุ้นในบริษัท และในกรณีมูลค่าหุ้นในวันสุดท้ายมีหลายราคาก็ให้ถือตามเกณฑ์ค่าเฉลี่ยเช่นเดียวกับ (ก)

ค) กรณีเป็นหุ้นของบริษัทที่ไม่ได้จดทะเบียนเป็นบริษัทจดทะเบียนหรือบริษัทรับอนุญาตไว้กับตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ให้ถือตามเกณฑ์ราคาหรือมูลค่าที่อาจซื้อขายได้นอกตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยตามมาตรา 9 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร^{*}

ดังกล่าวในข้างต้น จะเห็นว่าแนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรข้างต้น ไม่สอดคล้องกับแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาในคำพิพากษาฎีกาที่ 3853/2524 ในกรณีนี้ผู้เขียนมีความเห็นดังต่อไปนี้

1. โดยบทบัญญัติแห่งมาตรา 65 ทวิ (3) แห่งประมวลรัษฎากร^{**} เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลต้องบันทึกมูลค่าของทรัพย์สินทุกชนิด เว้นแต่สินค้าคงเหลือตามราคาที่พึงซื้อทรัพย์สินได้ตามปกติเท่านั้น โดยราคาที่พึงซื้อทรัพย์สินได้ตามปกติ หมายถึง ราคาที่ซื้อขายทรัพย์สินในห้องตลาดขณะที่กิจการได้รับกรรมสิทธิในทรัพย์สินนั้น^{***} บทบัญญัติมาตรานี้เท่ากับเป็นการบังคับว่า การบันทึกราคาทรัพย์สินทุกชนิด

^{*} หนังสือตอบข้อหารือกรมสรรพากร ที่ กค. 0804/9838 ลงวันที่ 11 มิถุนายน 2519.

^{**} มาตรา 65 ทวิ(3) แห่งประมวลรัษฎากร บัญญัติว่า “ราคาทรัพย์สินอื่นนอกจากสินค้าคงเหลือให้ถือตามราคาที่พึงซื้อทรัพย์สินนั้นได้ตามปกติ....”.

^{***} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา. ทฤษฎีบัญชีและการบัญชีภาษีอากร, หน้า 659.

นอกจากสินค้าคงเหลือจะต้องบันทึกตามราคาทุนแท้จริง (historical cost) บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลจะบันทึกไว้ในราคาอื่น ๆ ตามหลักการบัญชีที่ยอมรับทั่วไปไม่ได้²³ ทั้งนี้ กฎหมายมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษี ซึ่งกฎหมายกำหนดให้บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนต้องบันทึกราคาทรัพย์สินตามราคาทุนที่แท้จริงเท่านั้น เพื่อบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลได้คำนวณหักค่าสึกหรอค่าเสื่อมราคาจากราคาทรัพย์สินที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนได้ชำระเงินจริงเท่านั้น หากไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์นี้ได้แล้ว บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลอาจจะบันทึกราคาทรัพย์สินให้สูงกว่าที่ได้ชำระจริงก็ได้ ซึ่งจะส่งผลให้บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลสามารถหักค่าสึกหรอ ค่าเสื่อมราคาสูงกว่าที่ควรจะเป็นทำให้กำไรสุทธิที่จะต้องเสียภาษีต่ำลง กรณีที่บริษัทจ่ายหุ้นปันผลแก่ผู้ถือหุ้นที่เป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ผู้ถือหุ้นที่เป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลมิได้ชำระค่าตอบแทนการได้มาซึ่งหุ้นปันผลดังกล่าว หุ้นปันผลที่ได้รับจะไม่มีต้นทุนการได้มาหรือราคาทุนแท้จริง (historical cost) แต่อย่างไร ผู้รับหุ้นปันผลที่เป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลจึงไม่อาจที่จะบันทึกบัญชีหุ้นปันผลที่ได้รับตามบทบัญญัติมาตรา 65 ทวิ (3) แห่งประมวลรัษฎากรได้ การที่จะบันทึกบัญชีหุ้นปันผลที่ได้รับซึ่งบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลมิได้ชำระค่าตอบแทนการได้มาซึ่งทรัพย์สินดังกล่าวแต่อย่างใดและศาลฎีกาวินิจฉัยว่าหุ้นปันผลที่ได้มาดังกล่าวถือเป็นการได้มาซึ่ง “ทรัพย์สิน” ตามมาตรา 99 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การตีราคาทรัพย์สินดังกล่าวจึงต้องอาศัยหลักเกณฑ์การตีราคาทรัพย์สินทั่วไปตามมาตรา 9 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร มาใช้บังคับ ผู้เขียนเห็นว่า แนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาที่นำบทบัญญัติมาตรา 65 ทวิ (3) มาใช้บังคับไม่น่าจะถูกตั้งคำถามเจตนารมณ์แห่งมาตราดังกล่าว แนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรที่นำมาตรา 9 ทวิมาใช้บังคับในการตีราคาหุ้นปันผลที่ได้รับน่าจะถูกต้องแล้ว

ศูนย์วิทยุโทรคมนาคม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²³ วิโรจน์ เลาหะพันธ์. บัญชีภาษีอากร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2522, หน้า 190.

มาตรา 9 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร บัญญัติว่า “เว้นแต่จะมีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ถ้าจะต้องตีราคาทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดเป็นเงิน ให้ตีราคาหรือค่าอันพึงมีในวันที่ได้รับทรัพย์สินหรือประโยชน์นั้น”.

2. ตามข้อเท็จจริงในคำพิพากษาฎีกาที่ 3853/2524 ปรากฏว่าก่อนที่ธนาคารนครหลวงไทยจะประกาศจ่ายหุ้นปันผลแก่ผู้ถือหุ้น บริษัทได้ซื้อหุ้นของธนาคารดังกล่าวมาในราคาที่สูงกว่าราคาตามมูลค่า (ราคาพาร์) ถึง 20 เท่า ศาลฎีกาวางหลักว่า ดันทุนการได้มาของหุ้นเดิมถือเป็นรายจ่ายอันมีลักษณะเป็นการลงทุน ต้องห้ามมิให้ถือเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรขาดทุนสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลของบริษัท หุ้นเดิมของบริษัทที่ซื้อมาก่อนได้รับหุ้นปันผลยังคงเป็นทรัพย์สินของบริษัทตามเดิมมิได้สูญหายไปไหน เมื่อบริษัทจะต้องบันทึกหุ้นเดิมที่ซื้อมาดังกล่าวตามดันทุนแท้จริงตามมาตรา 65 ทวิ (3) แห่งประมวลรัษฎากร แต่หุ้นปันผลที่บริษัทได้รับ ไม่มีดันทุนการได้มาแต่อย่างใด ซึ่งศาลฎีกาวางหลักว่า บริษัทจะต้องบันทึกหุ้นปันผลดังกล่าวโดยใช้ราคาที่พึงซื้อทรัพย์สินได้ตามปกติ “กล่าวคือ ราคาตามมูลค่าหรือราคาพาร์ตามมาตรา 65 ทวิ (3) แห่งประมวลรัษฎากร อย่างไรก็ตาม โดยนัยแห่งคำพิพากษาฎีกาดังกล่าว ศาลฎีกามีได้วางหลักให้ดันทุนการได้มาของหุ้นเดิมเฉลี่ยมายังหุ้นปันผลที่ได้รับเพิ่มเติมด้วยดันทุนการได้มาของหุ้นเดิมจึงสูงกว่าความเป็นจริงทั้ง ๆ ที่โดยผลของ Dilution Effect ราคาของหุ้นเดิมจะต้องลดลงตามส่วนตามจำนวนหุ้นปันผลที่เพิ่มขึ้น ในขณะที่หุ้นปันผลจะมีดันทุนการได้มาต่ำกว่าความเป็นจริง ผลของคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวจึงก่อให้เกิดผลกระทบในการจัดเก็บภาษีกำไรส่วนทุน โดยเมื่อมีการขายหรือจำหน่ายหุ้นเดิมและหุ้นปันผลดังกล่าว หุ้นเดิมซึ่งมีดันทุนที่สูงมากจะไม่ต้องเสียภาษีกำไรส่วนทุน แต่หุ้นปันผลซึ่งมีดันทุนต่ำกว่าความเป็นจริงจะต้องเสียภาษีกำไรส่วนทุนในอัตราสูง ดังนั้น ในทางปฏิบัติ ผู้รับหุ้นปันผลที่เป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลจะต้องทำการเฉลี่ยดันทุนการได้มาซึ่งหุ้นปันผลดังกล่าวตามหลักการทางบัญชี ผู้รับหุ้นปันผลที่เป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล จึงไม่ได้รับผลกระทบจากปัญหาการเฉลี่ยดันทุนหุ้นปันผลที่ได้รับเลือกขายหุ้นเดิมของตนเพื่อประโยชน์ในทางภาษีอากร

3. การที่กรมสรรพากรวางหลักเกณฑ์การจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลโดยอาศัยบทบัญญัติมาตรา 9 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร กล่าวคือ ให้ถือราคาหรือค่าอันพึงมีในวันที่ได้รับทรัพย์สินหรือประโยชน์นั้น โดยกรมสรรพากรถือตามเกณฑ์ราคาตลาดในวันที่บริษัทแก้ไขสมุดทะเบียนผู้ถือหุ้นของบริษัทนั้น ย่อมก่อให้เกิดปัญหาในการที่บริษัทจะพิจารณาจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้น เนื่องจากโดยทั่วไปบริษัทมักจะจ่ายหุ้นปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้นในราคาที่ตราไว้ (Par Value) หรืออาจมีส่วนล้ำมูลค่าหุ้นในทางบัญชีบริษัทผู้จ่ายหุ้นปันผลจะโอนผลกำไรจากบัญชีกำไรสะสมเข้าสู่บัญชีทุนโดยทรัพย์สินของบริษัทไม่เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด ดังนั้น การที่กรมสรรพากรวางหลักในการจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลตามเกณฑ์ราคาตลาดจึงถือว่าหุ้นปันผลที่ได้รับจะต้องเสียภาษีในราคาที่สูงกว่าที่ได้รับมาจริง นอกจากนี้ หากหุ้นปันผลดังกล่าวเป็นหลักทรัพยจดทะเบียนใน

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เมื่อบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ดังกล่าวประกาศจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้น ราคาหุ้นดังกล่าวจะลดลงตามส่วนโดยผลของ Dilution Effect วันที่ ณ วันที่บริษัทประกาศจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นดังกล่าว และเมื่อหุ้นปันผลจำนวนที่จ่ายให้แก่ผู้ถือหุ้นเข้ามาซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ราคาตลาด ณ วันที่หุ้นปันผลเข้าซื้อขายอาจจะมีราคาตลาดอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นผลมาจากผลกระทบเชิงจิตวิทยา (Psychological Effect) ของนักลงทุน ผู้ถือหุ้นซึ่งได้รับหุ้นปันผลจึงต้องรับภาระภาษีตามราคาตลาด ณ วันที่ได้รับหุ้นปันผล ซึ่งสูงกว่าตามราคาตลาด ณ วันที่หุ้นปันผลเข้าทำการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์ ตัวอย่างเช่น บริษัท ก. มีหุ้นทั้งหมด 1,000 หุ้น ราคาหุ้นตามมูลค่าที่ตราไว้ (Par Value) หุ้นละ 100 บาท สมมติว่าราคาตลาดของหุ้นของบริษัทมีราคาเท่ากับราคาสินทรัพย์รวม 400,000 ราคาตลาดของหุ้นจะมีมูลค่าเท่ากับ 400 บาท ต่อมาบริษัทประกาศจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นโดยนำหุ้นที่เหลือจากการเพิ่มทุนจ่ายแก่ผู้ถือหุ้นอีก 1,000 หุ้นในราคาหุ้นละ 100 บาท (เงินปันผลที่ต้องจ่ายแก่ผู้ถือหุ้นจะโอนจากบัญชีกำไรสะสมเข้าสู่บัญชีทุน) ราคาตลาดหลังการออกหุ้นปันผลเมื่อหุ้นปันผลดังกล่าวเข้ามาซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์จะตกลงเหลือเพียง 200 บาท เนื่องจากบริษัทมีมูลค่าทรัพย์สินเท่าเดิม แต่มีจำนวนหุ้นในบริษัทมากขึ้น ($400,000/2,000 = 200$) หากนำหลักเกณฑ์ของกรมสรรพากรตามที่กล่าวข้างต้นมาใช้บังคับ ในกรณีนี้ บริษัท ก. เป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ราคาตลาดจะต้องถือเกณฑ์ค่าเฉลี่ยราคาเปิด ราคาปิด ราคาสูงสุด ราคาต่ำสุดในวันที่ได้มีการแก้ไขทะเบียนผู้ถือหุ้นในบริษัท หุ้นปันผลที่ได้รับเพิ่มขึ้นจำนวน 1,000 หุ้น จะต้องถูกตีราคาตามราคาตลาดในวันดังกล่าว คือ 200 บาท เพื่อเสียภาษีเงินได้ นอกจากนี้ ในทางปฏิบัติของตลาดหลักทรัพย์วันที่บริษัทประกาศจ่ายเงินปันผล วันที่มีการแก้ไขทะเบียนผู้ถือหุ้นและวันที่หุ้นปันผลเข้ามาซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์จะเป็นคนละวัน วันที่หุ้นปันผลเข้ามาซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์จริง ราคาของหุ้นในบริษัทจะลดลงไม่เท่ากับราคาของหุ้น ณ วันที่บริษัทแก้ไขสมุดทะเบียนผู้ถือหุ้นจึงก่อให้เกิดปัญหาว่า ผู้ถือหุ้นซึ่งเป็นผู้รับหุ้นปันผลจะต้องรับภาระภาษีตามราคาตลาดมากกว่าราคาตามมูลค่าที่ได้รับมาตามความเป็นจริง หากผู้ถือหุ้นเป็นนักลงทุนระยะยาวโดยไม่มีการขายหุ้นออกไป ณ วันที่หุ้นปันผลเข้ามาซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์ ผู้ถือหุ้นนั้นจะต้องเสียภาษีล่วงหน้าตามราคาตลาด ณ วันที่ ได้รับหุ้นนั้นมาทั้ง ๆ ที่ผู้ถือหุ้นยังมิได้มีผลกำไรจากการได้หุ้นปันผลในความจริงเลยจึงเท่ากับว่ากรมสรรพากรเก็บภาษีจากการขายหุ้น ทั้งที่หุ้นยังมิได้ขาย ซึ่งในทางบัญชีถือว่าเงินได้ดังกล่าวยังมิได้เกิดขึ้น (realized) แต่อย่างไร และน่าจะเป็นการขัดต่อนโยบายภาษีอากรซึ่งจะไม่จัดเก็บภาษีจากเงินได้ที่ยังมิได้เกิดขึ้น ดังนั้น การจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลตามแนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรจึงไม่เป็นธรรมต่อผู้รับหุ้นปันผล

ผู้เขียนเห็นว่า แม้ว่าคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3853/2524 ดังกล่าวข้างต้น ศาลฎีกาได้นำมาตรา 65 ทวิ (3) แห่งประมวลรัษฎากรมาใช้บังคับ ซึ่งไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งกฎหมาย แต่แนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาที่กำหนดให้ตีราคาหุ้นปันผลตามราคาที่พึงซื้อได้ตามปรกติและเห็นว่ากรณีที่เจ้าพนักงานประเมินทำการประเมินโดยใช้ราคาตามมูลค่าเป็นการถูกต้องแล้ว ผลของคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวนี้น่าจะเป็นธรรมต่อบริษัทผู้รับหุ้นปันผลในฐานะผู้เสียภาษี เนื่องจากบริษัทผู้จ่ายหุ้นปันผลจะบันทึกบัญชีว่าจ่ายหุ้นปันผลตามราคาพาร์ (หรืออาจจะมีส่วนล้ำมูลค่าหุ้น) แก่ผู้ถือหุ้นบริษัทผู้รับหุ้นปันผลก็จะบันทึกบัญชีว่าได้รับหุ้นปันผลตามราคาพาร์เช่นกัน หากพิจารณาว่าหุ้นปันผลที่ได้รับถือเป็นเงินได้ที่จะต้องเสียภาษีแล้ว หุ้นปันผลดังกล่าวจะนำมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีตามมูลค่าที่ได้รับจริง โดยไม่พิจารณาถึงเกณฑ์ราคาตลาดในวันที่บริษัทแก้ไขสมุดทะเบียนผู้ถือหุ้น ทั้งนี้ เนื่องจากราคาตลาด ณ วันที่ผู้ถือหุ้นได้รับหุ้นปันผลมิใช่หลักประกันว่าผู้ถือหุ้นจะได้รับเงินได้จากการขายหุ้นตามนั้น นอกจากนี้ ราคาตลาดในตลาดหลักทรัพย์มีความผันผวนเกณฑ์ราคาตลาดก็ยังไม่อาจนำมาเทียบเคียงเพื่อวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลได้ ดังนั้น แนวคำวินิจฉัยกรมสรรพากรจึงไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติ เพื่อป้องกันข้อโต้แย้งกับกรมสรรพากรผู้รับหุ้นปันผลในฐานะผู้เสียภาษีควรเก็บหลักฐานการเสียภาษีเมื่อได้รับหุ้นปันผลด้วย

6.3.2 กรณีผู้รับหุ้นปันผลเป็นบุคคลธรรมดา

กรณีที่บริษัทจ่ายหุ้นปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้นที่เป็นบุคคลธรรมดา กรมสรรพากรวางหลักว่า ผู้ถือหุ้นที่เป็นบุคคลธรรมดาที่ได้รับหุ้นปันผลจะต้องตีราคาหุ้นออกมาเป็นเงินตามราคาหรือค่าอันพึงมีในวันที่ได้รับหุ้นนั้นตามมาตรา 9 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร โดยราคาหรือค่าอันพึงมีในวันที่ได้รับหุ้น หมายถึง ราคาหรือมูลค่าหุ้นที่ซื้อขายกันในตลาดหลักทรัพย์ในวันที่ได้มีการแก้ไขสมุดทะเบียนการถือหุ้นในบริษัทนั้น อนึ่ง ในการตีราคาหุ้นปันผลที่ได้รับกรมสรรพากรได้วางหลักเกณฑ์เพิ่มเติมเช่นเดียวกับกรณีบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่เป็นผู้รับหุ้นปันผล ดังนี้

ก) กรณีเป็นหุ้นของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย หมายถึง ราคาหรือมูลค่าที่ซื้อขายกันในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในวันที่ได้มีการแก้ไขสมุดทะเบียนการถือหุ้นในบริษัท โดยให้ถือเกณฑ์ตามค่าเฉลี่ยราคาเปิด ราคาปิด ราคาสูงสุด ราคาต่ำสุดในวันนั้น

ข) กรณีเป็นหุ้นที่มีได้ซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ให้ถือเกณฑ์ ความราคาหรือมูลค่าหุ้นที่ซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในวันสุดท้ายก่อนวันที่ได้มี การแกะทะเบียนการถือหุ้นในบริษัท และในกรณีมูลค่าหุ้นในวันสุดท้ายมีหลายราคาก็ให้ถือตาม เกณฑ์ค่าเฉลี่ยเช่นเดียวกัน

ค) กรณีเป็นหุ้นของบริษัทที่มีได้จดทะเบียนเป็นบริษัทจดทะเบียน หรือบริษัท รับอนุญาตไว้กับตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ให้ถือตามเกณฑ์ราคาหรือมูลค่าที่อาจซื้อขาย ได้นอกตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยตามมาตรา 9 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร

ตามแนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็น ดังต่อไปนี้

1. การที่กรมสรรพากรได้วางหลักเกณฑ์การจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลโดยอาศัยบท บัญญัติมาตรา 9 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร และตีความราคาหรือค่าอันพึงมีในวันที่ได้รับทรัพย์สิน นั้น โดยถือตามเกณฑ์ราคาตลาดในวันที่บริษัทแก้ไขสมุดทะเบียนผู้ถือหุ้น กรณีนี้เช่นเดียวกับ กรณีบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล กล่าวคือ แนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรจะก่อให้เกิด ผลกระทบต่อบุคคลธรรมดาที่เป็นผู้รับหุ้นปันผลโดยจะต้องเสียภาษีเงินได้ในหุ้นปันผลที่ได้รับ ความมูลค่าที่สูงกว่ามูลค่าที่ได้รับจริงและไม่เป็นธรรมต่อผู้รับหุ้นปันผลดังที่กล่าวในข้างต้น

2. แนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรมิได้วางหลักให้ต้นทุนของหุ้นเดิมเฉลี่ยไป ยังหุ้นใหม่ที่ได้รับด้วย หากบุคคลธรรมดาผู้รับหุ้นปันผลมีต้นทุนการได้มาซึ่งหุ้นดังกล่าวก่อนที่ จะประกาศจ่ายหุ้นปันผล หุ้นเดิมดังกล่าวจะมีต้นทุนการได้มาสูงกว่าความเป็นจริงขณะที่หุ้น ปันผลที่ได้รับเพิ่มเติมจะไม่มีต้นทุนการได้มาหรือเท่ากับศูนย์กรณีผู้รับหุ้นปันผลเป็นบุคคลธรรมดา จะได้รับผลกระทบมากกว่าผู้รับหุ้นปันผลที่เป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล เนื่องจาก บุคคลธรรมดาไม่อาจทำการเฉลี่ยต้นทุนการได้มาตามหลักการบัญชีเช่นกรณีบริษัทหรือห้างหุ้น ส่วนนิติบุคคล ดังนั้น แนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรจึงก่อให้เกิดผลกระทบต่อการจัดเก็บ ภาษีกำไรส่วนทุนเมื่อผู้รับหุ้นปันผลที่เป็นบุคคลธรรมดาทำการขายหุ้นของตน กล่าวคือ หุ้นเดิม ซึ่งมีต้นทุนการได้มาที่สูงจะไม่ต้องเสียภาษีและหุ้นปันผลที่ได้รับเพิ่มเติม ซึ่งไม่มีต้นทุนการ ได้มาจะต้องเสียภาษีทั้งจำนวน ผู้ซื้อหุ้นปันผลดังกล่าวก็จะมีหน้าที่ที่จะต้องหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายตาม อัตราก้าวหน้าตั้งแต่ร้อยละ 5 ถึง 37 ด้วยตามมาตรา 50(2) แห่งประมวลรัษฎากร นอกจากนี้ ตามหลักภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามประมวลรัษฎากรไม่ยอมรับหลักที่จะให้หักผลขาดทุนจาก การลงทุน (capital loss) ในการคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา กล่าวคือ ผลขาดทุน

จากการขายหุ้นไม่อาจถือเป็นรายจ่ายในการคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาได้ ดังนั้น บุคคลธรรมดาผู้รับหุ้นปันผลจึงไม่อาจนำผลขาดทุนในหุ้นเดิมมาหักออกจากกำไรส่วนทุนในหุ้นปันผลได้เพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาได้ ผู้รับหุ้นปันผลที่เป็นบุคคลธรรมดาจึงจะต้องรับภาระภาษีเงินได้ในหุ้นปันผลที่ได้รับสูงกว่าความเป็นจริง เช่น นาย ก. ซื้อหุ้นของบริษัท A. มาทั้งหมด 1000 หุ้น ในราคาหุ้นละ 500 บาท ต่อมา บริษัท A. ประกาศจ่ายหุ้นปันผลในอัตราส่วน 1 หุ้นเดิมต่อ 1 หุ้นใหม่ นาย ก. จึงมีสิทธิที่จะได้รับหุ้นปันผลเพิ่มเติมอีกจำนวน 1000 หุ้น หลังจากบริษัท A. ประกาศจ่ายหุ้นปันผลแล้ว ราคาหุ้นของบริษัท A. ลดลงเหลือเพียงหุ้นละ 250 บาท ตามสัดส่วนของจำนวนหุ้นปันผลที่เพิ่มขึ้น ปรากฏว่า นาย ก. ประสงค์จะขายหุ้นของบริษัท A. ที่มีอยู่จำนวน 2000 หุ้น (หุ้นเดิม 1000 หุ้นร่วมกับหุ้นปันผลอีก 1000 หุ้น) ให้แก่นาย ข. ในราคาหุ้นละ 300 บาท กรณีนี้เมื่อนาย ข. จะจ่ายเงินค่าหุ้นทั้งหมดแก่นาย ก. นาย ข. มีหน้าที่ที่จะต้องหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายตามมาตรา 50(2) แห่งประมวลรัษฎากรในอัตรากำไรเงินได้ โดย นาย ก. จะต้องแสดงหลักฐานเกี่ยวกับการได้มาซึ่งหุ้นจำนวนดังกล่าว ดังนั้น หุ้นเดิมของนาย ก. ซึ่งมีต้นทุนการได้มาหุ้นละ 500 บาท จะไม่ต้องเสียภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายตามมาตรา 50(2) แต่อย่างใด เนื่องจากหุ้นจำนวนนี้ยังมีผลขาดทุนเป็นจำนวน 200,000 บาท (300,000-500,000) แต่หุ้นปันผลของนาย ก. ซึ่งไม่มีต้นทุนการได้มาจะต้องถูกหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายตามอัตรากำไรเงินได้โดยถือว่านาย ก. มีเงินได้จากการขายหุ้นเป็นจำนวน 300,000 บาท (300,000-0) นอกจากนี้ ในตอนปลายปี นาย ก. ก็มีหน้าที่จะต้องนำเงินได้จำนวน 30,000 บาทไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาและไม่อาจนำผลขาดทุนจากการขายหุ้นเกินจำนวน 200,000 บาท มาใช้ประโยชน์ในทางภาษีอากร จึงไม่เป็นธรรมต่อนาย ก. ในฐานะผู้เสียภาษีและมีเงินได้จากการขายหุ้นตามความเป็นจริงเพียง 100,000 บาทเท่านั้น

3. การจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลตามประมวลรัษฎากรโดยอาศัยกลไกตามมาตรา 9 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร ประกอบกับแนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรอาจเกิดความซ้ำซ้อนทางภาษีอากรเชิงเศรษฐศาสตร์ระหว่างการจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลในฐานเงินปันผลและในฐานกำไรส่วนทุน ดังตัวอย่างในข้อ 2. ข้างต้น เมื่อบริษัท A. ซึ่งมีใช้บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ประกาศจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นแล้ว ซึ่งกำไรที่จะนำมาจ่ายเงินปันผลจะต้องเสียภาษีมาแล้วครั้งหนึ่งในชั้นภาษีเงินได้นิติบุคคล ต่อมา บริษัท A. ได้แก้สมุดทะเบียนผู้ถือหุ้นลงทะเบียนนาย ก. เป็นผู้ถือหุ้นเพิ่มเติมในส่วนหุ้นปันผลที่บริษัท A. ได้จ่าย ซึ่งเป็นผลให้นาย ก. มีสิทธิในฐานะผู้ถือหุ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในส่วนของหุ้นปันผลนั้น ตามแนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรดังที่ได้กล่าวมาแล้วถือว่า บริษัท A. ได้จ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นแก่นาย ก. และมีหน้าที่

จะต้องหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 10 โดยถือตามเกณฑ์ราคาตลาดตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งเป็นการเสียภาษีครั้งที่สองจากเงินได้จำนวนเดียวกัน ปรากฏว่า เนื่องจากนาย ก. นำหุ้นปันผลดังกล่าวขายให้แก่ นาย ข. นำหุ้นปันผลดังกล่าวขายให้แก่ นาย ข. ก็ต้องเสียภาษีเงินได้อีกครั้งหนึ่งในฐานกำไรส่วนทุนตามเกณฑ์ราคาตลาดอีกทั้ง ๆ ที่นาย ก. มีเงินได้ ดังกล่าวเพียงครั้งเดียวและเป็นเงินได้ประเภทเงินปันผลในรูปหุ้นที่ในทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ภาษีอากรจะต้องถือว่าเสียภาษีมาแล้วครั้งหนึ่งในฐานภาษีเงินได้นิติบุคคลจะเห็นได้ว่าเงินได้จำนวนเดียวกันจะมีภาระภาษีซ้ำซ้อนกันถึง 3 ครั้ง ดังนั้น แนวทางการจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลตามประมวลรัษฎากรในปัจจุบันจึงไม่เอื้ออำนวยต่อการที่บริษัทจะจ่ายปันผลเป็นหุ้น โดยการจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลในฐานเงินปันผลและฐานกำไรส่วนทุนจะมีความซ้ำซ้อนเชิงเศรษฐศาสตร์และผู้เสียภาษีจะต้องรับภาระภาษีมากกว่าความเป็นจริง

ในทางทฤษฎีภาษีอากร แนวความคิดในการจัดเก็บภาษีเงินปันผลจะจัดเก็บภาษีในฐานเป็นผลกำไรของบริษัทที่ได้จ่ายแก่ผู้ถือหุ้นเพื่อเป็นผลตอบแทนการลงทุนในบริษัท ส่วนแนวความคิดในการจัดเก็บภาษีกำไรส่วนทุนจะจัดเก็บภาษีในฐานที่ผลกำไรของบริษัทได้เก็บสะสมในบริษัทซึ่งจะส่งผลให้มูลค่าสินทรัพย์สุทธิในบริษัทเพิ่มขึ้นและราคาหุ้นของบริษัทจะสูงขึ้นตามส่วน แนวทางการจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลตามประมวลรัษฎากรจึงควรที่จะจัดเก็บภาษีในฐานเงินปันผลตามราคาตามมูลค่า (ราคาพาร์) ของหุ้นซึ่งสอดคล้องกับจำนวนทุนของบริษัทผู้จ่ายหุ้นปันผล โดยไม่คำนึงถึงราคาตลาดของหุ้น เนื่องจากบริษัทผู้จ่ายมิได้จ่ายเงินปันผลจากทรัพย์สินหรือผลกำไรของบริษัทจริง ขณะเดียวกันผู้ถือหุ้นก็มีได้รับทรัพย์สินใดจากบริษัทนอกจากจำนวนหุ้นที่เพิ่มขึ้น ซึ่งหุ้นปันผลกรณีนี้ไม่ถือเป็นเงินได้ในทางเศรษฐศาสตร์ จากนั้นจัดเก็บภาษีในฐานกำไรส่วนทุนตามราคาตลาด โดยถือว่า หุ้นปันผลดังกล่าวได้เสียภาษีในรูปเงินปันผลแล้ว และควรที่จะกำหนดหลักเกณฑ์ในการเคลื่อนย้ายต้นทุนของหุ้นปันผลด้วย ทั้งนี้ เพื่อขจัดภาษีซ้ำซ้อนเชิงเศรษฐศาสตร์

อนึ่ง ผู้เขียนเห็นว่าตามแนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรที่วางหลักเกณฑ์ให้เงินได้จากการขายหุ้นปันผลในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้รับยกเว้น ไม่ต้องนำมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้ตามมาตรา 42(22) แห่งประมวลรัษฎากร²⁴ แนวคำวินิจฉัยดังกล่าวไม่มีผลเป็นการยกเว้นภาษีเงินได้โดยแท้จริงแต่อย่างใด เนื่องจากภาษีเงินได้ของหุ้นปันผลดังกล่าวได้

²⁴ หนังสือตอบข้อหารือกรมสรรพากรที่ กค. 0804/18917 ลงวันที่ 8 ตุลาคม 2518.

เสียภาษีแล้วในฐานะกำไรของบริษัทผู้จ่ายและในฐานะเงินปันผลของผู้รับหุ้นปันผลเพียงแต่ยกเว้นภาษีเงินได้ในฐานกำไรส่วนทุนเท่านั้น การจัดเก็บภาษีตามแนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรปัจจุบันจึงไม่เอื้ออำนวยต่อการลงทุนของบริษัทและนักลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แต่อย่างใด

4. ปัจจุบัน กรมสรรพากรได้วางหลักเกณฑ์การตีราคามูลค่าหุ้นที่ได้รับในการรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาให้มีความทันสมัยมากขึ้นและมีแนวโน้มว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าวจะนำมาใช้บังคับการตีราคาหุ้นปันผลเพื่อประโยชน์ในการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาด้วย คำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยภาษีอากร ที่ 28/2538 เรื่องภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา การเสียภาษีในกรณีได้รับแจกหุ้นหรือได้ซื้อหุ้นในราคาต่ำกว่าราคาตลาดตามข้อตกลงพิเศษ กล่าวคือ “กรณีของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลนำหุ้นไปแจกให้พนักงาน ลูกจ้าง กรรมการ ที่ปรึกษา หรือบุคคลผู้รับทำงานไว้ในลักษณะทำนองเดียวกัน หรือนำหุ้นไปขายให้กับบุคคลดังกล่าวตามข้อตกลงพิเศษในราคาต่ำกว่าราคาตลาด กรณีย่อมถือได้ว่าบุคคลดังกล่าวได้รับเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 39 แห่งประมวลรัษฎากรแล้ว จึงต้องนำไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาประจำปีภาษีที่ได้รับกรรมสิทธิ์ในหุ้นไม่ว่าหุ้นดังกล่าวจะมีเงื่อนไขหรือไม่มีเงื่อนไขเกี่ยวกับการจำหน่ายจ่ายโอน และไม่ว่าหุ้นดังกล่าวจะเป็นหุ้นที่มีการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย หรือนอกตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

สำหรับจำนวนเงินได้พึงประเมิน ให้ถือตามมูลค่าหุ้น ดังนี้

1. ในวันที่ได้รับกรรมสิทธิ์ในหุ้นดังกล่าว เป็นหุ้นที่มีการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
 - (1) หากหุ้นดังกล่าวมีราคาขายให้กับประชาชนทั่วไป (Public Offering) ให้ถือมูลค่าหุ้นเท่ากับราคาขายให้กับประชาชนทั่วไป
 - (2) หากหุ้นดังกล่าวไม่มีราคาขายให้กับประชาชนทั่วไป (Public Offering) ให้ถือมูลค่าหุ้นเท่ากับราคาเฉลี่ยในตลาดหลักทรัพย์ในเดือนที่ได้รับกรรมสิทธิ์ในหุ้น
2. ในวันที่ได้รับกรรมสิทธิ์ในหุ้นดังกล่าว เป็นหุ้นที่ไม่มีการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
 - (1) หากหุ้นดังกล่าวมีราคาขายให้กับประชาชนทั่วไป (Public Offering) ให้ถือมูลค่าหุ้นเท่ากับราคาขายให้กับประชาชนทั่วไป

(2) หากหุ้นดังกล่าวไม่มีราคาขายให้กับประชาชนทั่วไป (Public Offering) ให้ถือมูลค่าหุ้นเท่ากับมูลค่าทางบัญชีในรอบระยะเวลาบัญชีก่อนรอบระยะเวลาบัญชีที่ได้รับกรรมสิทธิ์ให้หุ้น*

นอกจากนี้ กรณีที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลใดจะเสนอหุ้นให้พนักงาน ลูกจ้าง กรรมการ ที่ปรึกษา หรือบุคคลผู้รับทำงานให้ในลักษณะทำนองเดียวกัน โดยมีเงื่อนไขเกี่ยวกับหุ้นดังกล่าวและประสงค์ที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับการคำนวณมูลค่าหุ้นเพื่อประโยชน์ในการเสียดำเนินการของบุคคลดังกล่าว ให้ยื่นคำขอต่อกรมสรรพากรเพื่อเสนอกระทรวงการคลังพิจารณาต่อไป”

6.3.3 กรณีผู้รับหุ้นปันผลเป็นนิติบุคคลต่างประเทศที่มีได้ประกอบกิจการในประเทศไทย

กรณีผู้รับหุ้นปันผลเป็นนิติบุคคลต่างประเทศที่มีได้ประกอบกิจการในประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา กล่าวคือ การคำนวณเพื่อหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายตามมาตรา 70 แห่งประมวลรัษฎากร กล่าวคือ เงินปันผลในอัตราร้อยละ 10 และกำไรส่วนทุนในอัตราร้อยละ 15 เว้นแต่เงินได้ดังกล่าวจะได้รับยกเว้นโดยบทบัญญัติแห่งอนุสัญญาภาษีซ้อนฯ

ในการจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลในฐานะเงินปันผล แนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากร วางหลักให้นำราคาตลาดในวันที่บริษัทแก่สมุดทะเบียนผู้ถือหุ้นมาใช้ในการตีราคาหุ้นปันผลเพื่อเสียดำเนินการตามอัตรา 9 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากรเช่นเดียวกับผู้รับหุ้นปันผลที่เป็นบุคคลธรรมดาหรือบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามกฎหมายไทย เนื่องจากวันที่บริษัทประกาศจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นที่บริษัทแก่สมุดทะเบียนผู้ถือหุ้นและวันที่หุ้นปันผลเข้าทำการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์จะเป็นคนละวัน เมื่อหุ้นปันผลเข้าทำการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์จะทำให้หุ้นของ

* ผู้เขียนเห็นว่า แนวคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยภาษีอากร ที่กำหนดให้ใช้มูลค่าหุ้นเท่ากับมูลค่าทางบัญชีของรอบระยะเวลาบัญชีก่อนรอบระยะเวลาบัญชีที่ได้รับกรรมสิทธิ์ในหุ้นน่าจะ ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากบัญญัติมาตรา 9 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร กำหนดให้ใช้ราคาหรือค่าอันพึงมีในวันที่ได้รับทรัพย์สินหรือประโยชน์นั้น” ดังนั้น หลักเกณฑ์ดังกล่าวจึงเป็นการตีความเกินกว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมาย.

บริษัทในตลาดหลักทรัพย์มีจำนวนมากขึ้น ขณะที่บริษัทยังคงมีจำนวนทุนและทรัพย์สินเท่าเดิม ราคาหุ้นของบริษัทจะลดลง ดังนั้น เมื่อผู้รับหุ้นปันผลจะถูกหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายในอัตราร้อยละ 10 ตามราคาตลาดในวันที่บริษัทแก้สมุดทะเบียนผู้ถือหุ้น ซึ่งราคาตลาดในวันดังกล่าวยังมีได้สะท้อนมูลค่าหุ้นที่แท้จริงและจะต้องรับภาระภาษีอากรเกินมูลค่าที่เกิดขึ้นจริง นอกจากนี้ การจัดเก็บภาษีกำไรส่วนทุน กรมสรรพากรเคยวินิจฉัยว่า การคำนวณผลประโยชน์ที่ได้จากการโอนหุ้นซึ่งตีราคาเป็นเงินได้เกินกว่าที่ลงทุนตามมาตรา 40(4)(ข) แห่งประมวลรัษฎากรเพื่อนำไปคำนวณหักภาษีเงินได้ตามมาตรา 70 แห่งประมวลรัษฎากร จะต้องคิดคำนวณเป็นรายหุ้นหุ้นใดมีผลประโยชน์เกินกว่าที่ลงทุนก็ต้องคำนวณหักภาษีเงินได้ หากหุ้นใดคำนวณแล้วไม่มีผลประโยชน์เกินกว่าที่ลงทุนก็ไม่ต้องหักภาษีเงินได้ดังกล่าว และการคำนวณผลประโยชน์ที่ได้จากการโอนหุ้นตามมาตรา 40(4)(ข) แห่งประมวลรัษฎากร กฎหมายยอมให้หักเฉพาะเงินที่ลงทุนเท่านั้น จะนำค่าใช้จ่ายมาหักออกด้วยไม่ได้²⁵

ดังนั้น หากกรมสรรพากรนำหลักเกณฑ์การตีราคาหุ้นปันผลเพื่อเสียภาษีตามมาตรา 9 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากรมาใช้บังคับกับกรณีผู้รับหุ้นปันผลเป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลต่างประเทศที่มีได้ประกอบกิจการในประเทศไทย ผู้รับหุ้นปันผลดังกล่าวจะต้องรับภาระภาษีหัก ณ ที่จ่ายสูงกว่าความเป็นจริง และหากปรากฏว่าผู้จ่ายเงินได้ดังกล่าวในประเทศไทย ดำเนินการหักภาษี ณ ที่จ่ายดังกล่าวไม่ถูกต้องก็จะต้องมีความรับผิดชอบทางภาษีอากรร่วมกับนิติบุคคลต่างประเทศดังกล่าวตามมาตรา 54 แห่งประมวลรัษฎากร ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่บริษัทในประเทศไทยไม่นิยมที่จะจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นในปัจจุบัน

6.4 แนวทางนำเสนอเพื่อการจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลที่เหมาะสมกับประเทศไทย

6.4.1 แนวทางนำเสนอเพื่อการจัดประเภทเงินได้จากการได้รับหุ้นปันผล

การจัดประเภทหุ้นปันผลตามประมวลรัษฎากร ผู้เขียนเห็นว่า หุ้นปันผลอาจดำเนินการจัดเก็บโดยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง ดังนี้

²⁵ หนังสือตอบข้อหารือกรมสรรพากรที่ กค. 0804/14018 ลงวันที่ 20 กรกฎาคม 2524.

1. หุ้นปันผลที่เกิดจากการโอนกำไรสะสมไปสู่บัญชีหุ้นเพิ่มทุนที่จดทะเบียนแล้ว หรือหุ้นปันผลที่เกิดจากการโอนกำไรสะสมไปสู่บัญชีที่ยังจำหน่ายไม่ครบจำนวนอาจจัดเก็บภาษีในรูปของเงินปันผล กล่าวคือ แม้ว่าหุ้นปันผลดังกล่าวจะสามารถจัดเก็บภาษีแตกต่างกันโดยบทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากร แต่ที่ผ่านมากรมสรรพากรพิจารณาจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลไม่ว่าจ่ายโดยบริษัทจำกัดและบริษัทมหาชนจำกัดและไม่ว่าโดยวิธีการใดในฐานเงินปันผลตลอดมา ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าแนวทางการจัดเก็บภาษีดังกล่าวเป็นธรรมต่อผู้เสียภาษีแล้ว เนื่องจากแหล่งที่มาของหุ้นปันผลมากำไรสะสมของบริษัทซึ่งเสียภาษีในฐานภาษีเงินได้นิติบุคคลแล้วครั้งหนึ่งตามประมวลรัษฎากรจึงได้บัญญัติวิธีการขจัดภาษีซ้ำซ้อนเชิงเศรษฐศาสตร์ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้น การจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลที่จ่ายโดยบริษัทจำกัดและบริษัทมหาชนจำกัดจึงไม่เกิดความซ้ำซ้อนทางภาษีเชิงเศรษฐศาสตร์ (economic double taxation) วิธีนี้กรมสรรพากรควรที่จะยกเลิกมาตรา 40(4)(จ) แห่งประมวลรัษฎากรและจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลโดยอาศัยมาตรา 40(4)(ข) ดังแนวคำวินิจฉัยของกรมสรรพากรในอดีต

2. หุ้นปันผลที่เกิดจากการโอนกำไรสะสมไปสู่บัญชีหุ้นเพิ่มทุนที่จดทะเบียนแล้ว หรือหุ้นปันผลที่เกิดจากการโอนกำไรสะสมไปสู่บัญชีที่ยังจำหน่ายไม่ครบจำนวนอาจจัดเก็บภาษีแตกต่างกันระหว่างเงินได้ในฐานเงินปันผลตามมาตรา 40(4)(ข) และเงินได้ในฐานผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเพิ่มทุนตามมาตรา 40(4)(จ) กล่าวคือ หากเจตนารมณ์ของกฎหมายประสงค์ที่จะจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลกรณีหลังโดยอาศัยมาตรา 40(4)(จ) จากการศึกษาบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติว่าด้วยการขจัดภาษีซ้ำซ้อนเชิงเศรษฐศาสตร์แต่อย่างใด จึงอาจก่อให้เกิดภาษีซ้อนเชิงเศรษฐศาสตร์ กล่าวคือ เงินได้ดังกล่าวถูกเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลในชั้นบริษัทครั้งหนึ่งและจะถูกเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลธรรมดาในชั้นผู้ถือหุ้นอีกครั้งหนึ่ง ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า หากตีความว่า “หุ้นปันผล” ที่เกิดจากการโอนกำไรสะสมไปสู่บัญชีหุ้นทุนของบริษัทมหาชนจำกัดเป็นเงินได้ตามมาตรา 40(4)(จ) กฎหมายก็ควรที่จะกำหนดให้บทบัญญัติว่าด้วยการขจัดภาษีซ้ำซ้อนเชิงเศรษฐศาสตร์ในเงินได้ดังกล่าวเช่นเดียวกับเงินได้ประเภทเงินปันผลด้วย

6.4.2 แนวทางนำเสนอเพื่อการจัดเก็บภาษีเงินได้จากการได้รับหุ้นปันผล

6.4.2.1 แนวทางการจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลโดยอาศัยแนวทางตามบทบัญญัติ

IRC แห่งประเทศสหรัฐอเมริกา

บทบัญญัติ IRC แห่งประเทศสหรัฐอเมริกา ที่แบ่งหุ้นปันผลออกเป็นหุ้นปันผลตามส่วน (pro rata stock dividend) และหุ้นปันผลที่ไม่เป็นไปตามส่วน (disproportionate stock dividend) โดยหุ้นปันผลตามส่วนจะได้รับยกเว้นภาษีในฐานะเงินปันผล และจัดเก็บภาษีในฐานะกำไรส่วนทุนเมื่อขายหุ้นปันผลดังกล่าว และหุ้นปันผลที่ไม่เป็นไปตามส่วนจะจัดเก็บภาษีในฐานะเงินปันผล

ผู้เขียนเห็นว่า แนวทางการจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลในประเทศสหรัฐอเมริกายังไม่เหมาะสมที่จะนำมาปรับใช้กับประเทศไทย กล่าวคือ บทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากร ได้ยกเว้นการจัดเก็บภาษีกำไรส่วนทุนจากการซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาตลาดทุนในประเทศไทย การยกเว้นภาษีกำไรส่วนทุนดังกล่าวจะเป็นเหตุให้การจัดเก็บหุ้นปันผลตามส่วนตาม IRC ซึ่งยกเว้นภาษีเงินปันผลแต่จะจัดเก็บภาษีกำไรส่วนทุนแทนไม่อาจนำมาใช้ได้ เนื่องจากปัจจุบันบทบัญญัติแห่ง IRC ยึดหลักการแยกแยะภาษีระหว่างบริษัทและผู้ถือหุ้นผลตอบแทนที่ได้รับจากการซื้อหุ้น จึงต้องเสียภาษี 2 ครั้ง ทั้งในชั้นภาษีเงินได้นิติบุคคลและภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาและอัตราภาษีตาม IRC ระหว่างเงินปันผลและกำไรส่วนทุนเท่ากัน การยกเว้นภาษีเงินปันผลจึงเป็นเพียงการเลื่อนกำหนดการเสียภาษีจนกว่าผู้รับหุ้นปันผลจะขายหุ้นปันผลดังกล่าว รัฐจึงไม่เสียประโยชน์ในการจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ตามบทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากรจะมีหลักการจัดเก็บที่แตกต่างกัน โดยทั่วไป ผลตอบแทนจากการลงทุนในการซื้อหุ้นของบริษัท ผู้ถือหุ้นจะมีภาระภาษีจากเงินได้ดังกล่าว 2 ชั้นเสมอ กล่าวคือ ภาษีเงินได้นิติบุคคลในอัตราร้อยละ 30 และภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในอัตราร้อยละ 10 ผลรวมของภาษีทั้ง 2 ชั้นจะต้องไม่เกินอัตราสูงสุดของภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาปัจจุบันคือ ร้อยละ 37 ทั้งนี้ เนื่องจากประมวลรัษฎากรถือว่า บริษัทและผู้ถือหุ้นเป็นหน่วยภาษีเดียวกัน เงินได้จำนวนเดียวกันไม่ควรมีการซ้ำซ้อน จึงมีบทบัญญัติจัดภาษีซ้อนเชิงเศรษฐศาสตร์ ปรากฏว่า ภาษีหุ้นปันผลดังกล่าวเป็นหลักทรัพยจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์การยกเว้นภาษีเงินปันผลจะมีผลเท่ากับว่าเงินได้จำนวนดังกล่าวเสียภาษีเพียงครั้งเดียว ในชั้นภาษีเงินได้นิติบุคคลในอัตราร้อยละ 30 และได้รับยกเว้นภาษีเงินปันผล หากผู้รับหุ้นปันผลที่เป็นบุคคลธรรมดาเป็นผู้เสียภาษีที่อยู่ในข่ายที่จะต้องเสียภาษีขั้นสูงสุด (effective tax rate) คือ ร้อยละ 37 จะเป็นเหตุให้จะทำให้เงินได้ดังกล่าวมีภาระภาษีที่ต่ำกว่าผลตอบแทนการลงทุนที่ผู้ถือหุ้นได้รับในรูปเงินปันผลธรรมดา ซึ่งรัฐจะเสียประโยชน์ในการจัดเก็บภาษีดังกล่าวประมาณ

ร้อยละ 7 อย่างไรก็ตาม หากผู้รับหุ้นปันผลดังกล่าวเป็นผู้เสียภาษีที่อยู่ในข่ายที่จะต้องเสียภาษีต่ำกว่าภาษีขั้นสูงสุด คือ ต่ำกว่าร้อยละ 37 รัฐจะไม่เสียประโยชน์เชิงภาษีอากร ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าแนวทางจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลตามส่วนโดยนำบทบัญญัติแห่ง IRC มาใช้จึงมีความไม่แน่นอนในผลประโยชน์เชิงภาษีอากรที่รัฐพึงมีพึงได้ ในทางนโยบายภาษีอากรจึงไม่เหมาะสมกับประเทศไทย นอกจากนี้ ยังอาจก่อให้เกิดผลกระทบเชิงภาษีอากรดังนี้

(ก) การยกเว้นภาษีหุ้นปันผลตามส่วนจะส่งผลให้เกิดการเลี่ยงภาษี (Tax Avoidance) มากขึ้น โดยการแปลงสภาพเงินปันผลให้กลับกลายเป็นหุ้นปันผลเพื่อประโยชน์ทางภาษีอากร การดำเนินการดังกล่าวอาจทำให้บริษัทมีทุนที่เกิดจากการปรับเปลี่ยนเป็นทุน (capitalization) มากเกินความจำเป็นและบริษัทอาจนำทุนที่เพิ่มขึ้นไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ของบริษัท

(ข) การยกเว้นภาษีหุ้นปันผลตามส่วนจะเป็นการบิดเบือนวัตถุประสงค์ตามนโยบายภาษีอากรในการเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในอัตราก้าวหน้าตั้งแต่ร้อยละ 5 ถึง 37 เพื่อลดความเหลื่อมล้ำระหว่างรายได้ของบุคคลที่มีรายได้สูงและบุคคลที่มีรายได้ต่ำ การยกเว้นภาษีหุ้นปันผลจะทำให้บุคคลที่มีรายได้ต่างกันจะมีภาระภาษีเท่าเทียมกัน ซึ่งขัดต่อหลักความเป็นธรรมและนโยบายภาษีอากร

ส่วนการจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลที่ไม่เป็นไปตามส่วน แม้ว่าจะเป็นเงินได้ตามหลักเศรษฐศาสตร์ แต่ก็ยังไม่เป็นรายได้ที่เกิดขึ้นตามหลักการบัญชี เนื่องจาก ผู้รับหุ้นปันผลยัง มิได้รับเงินได้ดังกล่าวโดยแท้จริงและเงิน ได้ดังกล่าวยังไม่สามารถกำหนดมูลค่าที่แน่นอนและถาวรได้ การจัดเก็บภาษีจึงจะต้องกำหนดมาตรการตีราคาหุ้นปันผลดังกล่าวเพื่อเสียภาษี ซึ่งขัดกับหลักความพร้อมที่จะเสียภาษี (Wherewithal to pay) ตามหลักการภาษีอากร

นอกจากนี้ ตามบทบัญญัติ IRC แห่งประเทศสหรัฐอเมริกา การแยกประเภทหุ้นปันผลออกเป็น 2 ประเภท คือ หุ้นปันผลตามส่วนและหุ้นปันผลที่ไม่เป็นไปตามส่วน และวางหลักเกณฑ์พิจารณาแยกประเภทหุ้นปันผลหลักสัดส่วนผลประโยชน์ในบริษัทของผู้ถือหุ้น (Proportionate Interest of the Shareholders) จะเป็นเหตุให้กฎหมายภาษีมีความยุ่งยาก ซับซ้อน และยากที่จะปฏิบัติตาม โดยเฉพาะกรณีเป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์บริษัทผู้จ่ายและนักลงทุนจะต้องพิจารณาอย่างระมัดระวังว่า หุ้นปันผลดังกล่าวที่ได้รับจะทำให้ผู้รับมีสัด

ส่วนผลประโยชน์ในบริษัทเพิ่มขึ้นหรือไม่ การจัดเก็บภาษีตามบทบัญญัติ IRC จึงขัดกับหลักความแน่นอน (Certainty)

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงเห็นว่า แนวทางจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลตาม IRC จึงไม่ควรจะนำมาใช้บังคับในประเทศไทย

อนึ่ง ผู้เขียนขอตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการนำแนวความคิดในการจัดเก็บภาษีกำไรสะสมโดยไม่มีเหตุอันควรและภาษีบริษัทที่จัดตั้งขึ้น โดยบุคคลธรรมดาเพื่อวัตถุประสงค์ในการถือหุ้นมาใช้ในประเทศไทย เนื่องจากแนวความคิดในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลและบุคคลธรรมดาระหว่างกฎหมายสหรัฐอเมริกาและกฎหมายไทยแตกต่างกัน กล่าวคือ ตาม IRC แห่งประเทศสหรัฐอเมริกาสนับสนุนแนวความคิดในการแยกหน่วยภาษีออกจากกัน โดยถือว่าเพื่อแลกกับความรับผิดชอบที่จำกัดในการจัดตั้งหน่วยธุรกิจในรูปแบบของนิติบุคคลจึงจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลและภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาแยกต่างหากจากกันและ ไม่มีมาตรการขจัดความซ้ำซ้อนทางภาษีอากร ดังนั้น เพื่อให้ผู้ถือหุ้นของบริษัทเลี่ยงความรับผิดชอบในภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาโดยเก็บสะสมกำไรไว้ในบริษัทและนำไปใช้ประโยชน์โดยมิชอบในนามของบริษัท จึงต้องมีบทบัญญัติที่บังคับให้บริษัทต้องจ่ายเงินปันผล มิฉะนั้น จะต้องเสียภาษีจากกำไรสะสมดังกล่าวข้างต้น แต่ตามประมวลรัษฎากรของไทยมิได้มีแนวความคิดดังกล่าว โดยถือเสมือนว่าบริษัทและผู้ถือหุ้นเป็นหน่วยภาษีเดียวกัน เงินได้จำนวนเดียวกับของบริษัทจึงควรเสียภาษีจากเงินได้ดังกล่าวเพียงครั้งเดียว จึงมุ่งที่จะลดภาษีซ้อนในเชิงเศรษฐศาสตร์โดยวิธีการให้เครดิตภาษีตามมาตรา 47 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร หรือการยกเว้นไม่ต้องนำมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้ตามมาตรา 65 ทวิ (10) แห่งประมวลรัษฎากร เป็นต้น นอกจากนี้ อัตราการจัดเก็บภาษีเงินปันผลของบุคคลธรรมดาที่ยังจัดเก็บในอัตราที่ต่ำกว่าคือ เพียงร้อยละ 10 เท่านั้น ด้วยเหตุนี้ แนวทางการจัดเก็บภาษีเงินได้ตามประมวลรัษฎากรจึงไม่เป็นเหตุจูงใจให้บริษัทเก็บสะสมผลกำไรไว้ในบริษัทโดยไม่จ่ายแก่ผู้ถือหุ้น การที่บริษัทที่จดทะเบียนจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายไทยเก็บสะสมกำไรไว้ในบริษัทโดยไม่จ่ายแก่ผู้ถือหุ้น จึงน่าจะเป็นเพียงการดำเนินการเพื่อวัตถุประสงค์อื่นที่มิใช่หลีกเลี่ยงการชำระภาษี เช่น เพื่อขยายการลงทุนในอนาคต เป็นต้น และการเก็บสะสมกำไรในบริษัทจะส่งผลโดยตรงต่อราคาตลาดของหุ้น ซึ่งการจัดเก็บภาษีจากกำไรสะสมของบริษัทสามารถจัดเก็บในฐานะกำไรส่วนทุน (capital gain) เมื่อผู้ถือหุ้นขายหุ้นจำนวนดังกล่าวออกไป ดังนั้น แนวความคิดในการจัดเก็บภาษีกำไรสะสมโดยไม่มีเหตุอันควรและภาษีบริษัทที่จัดตั้งขึ้นโดยบุคคลธรรมดาเพื่อวัตถุประสงค์ในการถือหุ้นจึงยังไม่ควรที่จะนำมาใช้ในประเทศไทยเช่นกัน

6.4.2.2 แนวทางการจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลโดยยื่นยันตามแนวทางของ กรมสรรพากรในปัจจุบัน

แนวทางจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลโดยยื่นยันตามแนวทางของกรมสรรพากรในปัจจุบัน การจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลของกรมสรรพากรจะถือว่า หุ้นปันผลเป็นเงินได้ตามมาตรา 40(4)(ข) แห่งประมวลรัษฎากร โดยไม่พิจารณาว่าหุ้นปันผลดังกล่าวออกโดยบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัด ซึ่งแนวทางการจัดเก็บโดยไม่เลือกปฏิบัติแก่เงินได้ประเภทเดียวกันจึงถูกต้องตามนโยบายภาษีอากร แต่แนวทางจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลในปัจจุบันยังมีปัญหาการคำนวณเงินได้จากการได้รับหุ้นปันผลเพื่อเสียภาษี ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้รับหุ้นปันผลจะต้องเสียภาษีสูงเกินกว่ามูลค่าที่ได้รับตามความเป็นจริง โดยผลของมาตรา 9 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร เนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวใช้เกณฑ์ราคาตลาดในวันที่ผู้ถือหุ้นได้รับกรรมสิทธิในหุ้นปันผลหรือวันที่บริษัทแก่สมุทตะเบียนผู้ถือหุ้น และปัจจุบันกรมสรรพากรตีความเกณฑ์ราคาตลาดให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บภาษีโดยละเลยความเป็นจริงในทางปฏิบัติและมูลค่าที่แท้จริงของหุ้นเดิมและหุ้นปันผล

นอกจากนี้ ในแง่ของกรมสรรพากรในฐานะผู้จัดเก็บภาษีแทนรัฐ แนวทางจัดเก็บภาษีดังกล่าวจะต้องยอมให้ผู้เสียภาษีที่เป็นบุคคลธรรมดาสามารถใช้สิทธิเครดิตภาษีในอัตราร้อยละ 3/7 ตามมาตรา 47 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร ทั้งนี้ เพื่อยื่นยันการขจัดความซ้ำซ้อนทางภาษีอากรเชิงเศรษฐศาสตร์ ในฐานะเงินได้จำนวนเดียวกันที่เสียภาษีมาแล้วในชั้นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลในอัตราร้อยละ 30 การให้สิทธิเครดิตภาษีจากหุ้นปันผลที่ต้องเสียภาษีตามเกณฑ์ราคาตลาดโดยมิได้ถือตามเกณฑ์กำไรสะสมที่เสียภาษีในชั้นบริษัทผู้จ่ายจะเป็นเหตุให้ผู้เสียภาษีได้รับเงินภาษีคืนจากกรมสรรพากรเกินกว่าภาษีที่เสียจากกำไรสะสมของบริษัท และเป็นเหตุให้บุคคลธรรมดาที่ได้รับเครดิตภาษีเงินปันผลที่ได้รับจากหุ้นปันผลเสียภาษีน้อยกว่าจากความเป็นจริงอันขัดกับวัตถุประสงค์ที่มุ่งขจัดภาษีซ้อนเชิงเศรษฐศาสตร์ ดังนั้นรัฐจึงอาจเสียผลประโยชน์จากแนวทางจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลในปัจจุบันและจะต้องเสียต้นทุนจัดเก็บภาษีดังกล่าวสูง

ผู้เขียนเห็นว่าแนวทางจัดเก็บภาษีหุ้นปันผล ในปัจจุบันโดยอาศัยเกณฑ์ราคาตลาดในวันที่ได้รับกรรมสิทธิในหุ้นปันผลตามมาตรา 9 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร จึงมีผลประโยชน์ทางภาษีที่ไม่สอดคล้องกันระหว่างรัฐและผู้เสียภาษีและอาจก่อให้เกิดข้อโต้แย้งระหว่างกันโดยง่ายซึ่งเป็นเหตุให้รัฐอาจมีต้นทุนการบริหารการจัดเก็บสูง

6.4.2.3 แนวทางการจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลที่เหมาะสมกับประเทศไทย

แนวทางจัดเก็บภาษีหุ้นปันผล ทั้งหุ้นปันผลตามส่วนและหุ้นปันผลที่ไม่เป็นไปตามส่วน ผู้เขียนขอเสนอให้มีการดำเนินการจัดเก็บเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. จัดเก็บภาษีหุ้นปันผลที่ได้รับในฐานเงินปันผลตามมาตรา 40(4)(ข) โดยตีราคามูลค่าหุ้นปันผลตามราคาพาร์ (par value) รวมกับส่วนล้ำมูลค่าหุ้น (share premium)

2. จัดเก็บภาษีหุ้นปันผลที่ได้รับในฐานกำไรส่วนทุน (capital gain) ตามมาตรา 40(4)(ข) เมื่อผู้รับหุ้นปันผลขายหุ้นปันผลดังกล่าวออกไป โดยบันทึกต้นทุนการได้มา ซึ่งหุ้นปันผลตามหลักการเฉลี่ยต้นทุนการได้มาระหว่างหุ้นเดิมและหุ้นปันผลที่ได้รับเพิ่มเติม

ตัวอย่าง บริษัทมีทุนจดทะเบียน 1,000,000 บาท โดยแบ่งออกเป็นหุ้นสามัญจำนวน 10,000 หุ้น ๆ ละ 300 บาท ต่อมาบริษัทประกาศจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้นสามัญจำนวน 1,000,000 บาท ในอัตราส่วน 1 หุ้นสามัญเดิมต่อ 1 หุ้นสามัญใหม่ในราคา 100 บาท ราคาตลาดของหุ้นของบริษัทจะตกลงเหลือหุ้นละ 200 บาท แนวทางจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลนี้จะจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลในฐานเงินปันผลตามราคาพาร์ 100 บาท ซึ่งเป็นราคาที่ตรงกับราคาที่โอนจากกำไรสะสมสู่บัญชีทุนของบริษัทและจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลในฐานกำไรส่วนทุนเมื่อผู้รับหุ้นปันผลขายหุ้นปันผลที่ได้รับเพิ่มเติมออกไป โดยต้นทุนการได้มาซึ่งหุ้นปันผลดังกล่าวจะถือตามเกณฑ์ราคาเฉลี่ยระหว่างหุ้นเดิมและหุ้นปันผลที่ได้รับเพิ่มเติม

ผู้เขียนเห็นว่า แนวทางจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลนี้น่าจะเหมาะสมกับทบบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากร แม้ว่าหุ้นปันผลตามส่วนจะไม่ถือเป็นเงินได้ตามหลักเศรษฐศาสตร์และตามหลักการบัญชี ซึ่งแตกต่างจากหุ้นปันผลที่ไม่เป็นไปตามส่วน แต่การจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลควรจะต้องสอดคล้องกับแนวปฏิบัติในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นไปตามหลักความสะดวก (convenience) มิฉะนั้น หากแนวทางจัดเก็บภาษีมีความซับซ้อนและยากแก่การปฏิบัติ ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาในการจัดเก็บภาษีหุ้นปันผล ด้วยเหตุนี้ แนวทางจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลจึงต้องนำหลักการกำหนดเงินได้ตามประมวลรัษฎากรมาใช้ ซึ่งหลักการดังกล่าวควรจะนำมาใช้อย่างจำกัดเพื่อมิให้ก่อให้เกิดภาระแก่ผู้เสียภาษีมากเกินไป แนวทางการจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลในฐานะเงินปันผล แนวทางนี้จะจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลที่ผู้ถือหุ้นได้รับจากบริษัทตามราคาพาร์ร่วมกับส่วนล้ามูลค่าหุ้น ซึ่งตรงกับวิธีการทางบัญชีของบริษัทผู้จ่ายที่จะโอนเงินจากบัญชีกำไรสะสมไปสู่บัญชีทุน กำไรสะสมที่นำมาจ่ายเป็นหุ้นปันผลได้เสียภาษีมาแล้วครั้งหนึ่งในชั้นภาษีเงินได้นิติบุคคล หุ้นปันผลดังกล่าวจึงควรจัดเก็บภาษี เช่นเดียวกับเงินปันผลตามมาตรา 40(4)(ข) แห่งประมวลรัษฎากร การที่ผู้ถือหุ้นที่เป็นบุคคลธรรมดาได้รับหุ้นปันผลตามราคาพาร์ตามจำนวนกำไรสะสมที่จ่ายจากบริษัทผู้จ่ายจึงสามารถใช้สิทธิเครดิตภาษี 3/7 ตามมาตรา 47 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร และการเครดิตภาษีตามราคาพาร์โดยถือตามจำนวนกำไรสะสมที่โอนไปสู่บัญชีทุนจะไม่ทำให้รัฐเสียผลประโยชน์จากการเครดิตภาษีเกินส่วนภาษีที่เสียในชั้นนิติบุคคลซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ในการขจัดภาษีซ้อนเชิงเศรษฐศาสตร์ตามมาตรา 47 ทวิ แห่งประมวลรัษฎากร

ทั้งนี้ ผู้เขียนเห็นว่า การจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลในฐานะเงินปันผลตามราคาพาร์ ซึ่งตรงกับจำนวนกำไรสะสมที่โอนไปสู่บัญชีทุน ผู้ถือหุ้นที่ได้รับหุ้นปันผลจะมีได้รับผลกระทบทางภาษีนานัก

2. การจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลในรูปกำไรส่วนทุน โดยจะต้องทำการเฉลี่ยต้นทุนการได้มาของหุ้นปันผล เมื่อผู้ถือหุ้นขายหุ้นปันผลดังกล่าวเพื่อแลกเปลี่ยนเป็นเงินสด ผู้ถือหุ้นดังกล่าวจะมีสินทรัพย์สุทธิเพิ่มขึ้น ซึ่งถือว่าเงินได้ตามหลักเศรษฐศาสตร์และตามหลักการบัญชี การจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลในฐานะกำไรส่วนทุนจึงเป็นไปโดยสอดคล้องกับเงินได้ตามหลักเศรษฐศาสตร์และตามหลักการบัญชี ผู้ถือหุ้นที่เป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลจะต้องนำกำไรส่วนทุนดังกล่าวมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลตอนปลายปี ส่วนผู้ถือหุ้นที่เป็นบุคคลธรรมดาจะต้องถูกหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายในอัตราก้าวหน้าตั้งแต่ร้อยละ 5-37 และจะต้องนำมารวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตอนปลายปี โดยภาษีหัก ณ ที่จ่ายดังกล่าวสามารถนำมาถือเป็นเครดิตภาษีในการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาได้ อย่างไรก็ตาม หากหุ้นของบริษัทเป็นหลักทรัพย์จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกำไรจากการขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์จะได้รับยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา การยกเว้นภาษีกำไรจากการขายหุ้นนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของรัฐที่ประสงค์จะพัฒนาตลาดทุนในประเทศไทยและรัฐมิได้เสียประโยชน์เนื่องจากหุ้นปันผลดังกล่าวเสียภาษีในฐานะเงินปันผลมาแล้ว

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าแนวทางจัดเก็บภาษีหุ้นปันผลตาม
6.4.2.3 นี้มีความเหมาะสมกับบทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากรของไทย และแนวทางดังกล่าว
สามารถที่จะรักษาผลประโยชน์เชิงภาษีอากรของรัฐและเป็นธรรมต่อผู้รับหุ้นปันผลในฐานะผู้เสีย
ภาษี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย